Р

Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 65 (12155) | 1983 чылдың март 19, суббота | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 3 кап.

Ажылчынга сөс

◆

ХАРЫЫСАЛГА ДЭЭШ НЕГЕЛДЕ

Бистиң бригада 48-ки тудуг эргелелинде эң аныяк коллектив. Чеди кижи кежигүннүг бистиң мраморжу-гранитчилер бригадазын бригадир О. Г. Патрушев удуртуп турар. Мурнунда плиточниктерден өске ындыг мергежилдиг ажылчыннары ховар турган. Тываның хөгжүм-шии театрының, «Мөнгүлек» аалчылар бажыңының болгаш Министрлер Чөвүлелиниң бажыңының улуг тудугларынга мраморжу-гранитчилерни Москвадан чалап эккелген турган. Оларның-биле кады ажылдап өөренири-биле чоруткан дөрт кижиниң бирээзи мен болдум. Мрамор, гранит чижектиг нарын материалдар-биле канчаар ажылдаарын москвачылардан өөренип алгаш, ол ажылга сонуургалдыг кижилерни чалап, боттарывыс өөренмишаан, оларны өөредип тургаш, ийи чыл бурунгаар тускай бригаданы тургустувус.

Партия Төп Комитединиң ноябрь (1982 ч.) Пленумунга СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Ю. В. Андроповтуң күш-ажылдың социалистиг сагылга-чурумунуң дугайында чугаазын бистиң коллектив, бүгү совет улус-биле бир дөмей, деткип, чүүлдүгзүнген. Эргелелдиң администрациязының болгаш хөй-ниити организацияларының сагылга-чурумну быжыглаар дугайында кылып чорудуп турар ажылдарынга бистиң бригада идепкейлиг киржип, кижи бүрүдези бот-харыысалганы бедиткен ажылдап турар.

Амгы үеде бригада дөрткү микрорайонда чаа туттунуп турар үлетпүр бараанның магазининиң тудуунда плиткалар салырын доозуп кап болгаш бо хүннерде фойеде мозаика кылып турар. Биске хамааржышкан ажылдар бо тудугга доостурга, ол-ла районда общежитие тудуунче шилчиир бис.

Хүнде бир кижи 5,5 квадрат метр плитка салыр, ону күүседип алыры белен эвес айтырыг. Хөй янзы марканың плиткалары бар болганда, дөрбелчин плиткаларның хемчээли бичелээн тудум, норма күүседип аары улам бергедей бээр. Чаа объектиге барганда бир ажыл хүнү ыяап-ла ажыктыг эвээш эртер. Чүге дизе ажыл-ишти аайлап башкарары, хоюдуг аккелдирери дээш шиитпирлээр айтырыглар-ла хөй. Белеткээн хоюдугну тудуг материалдары комбинаттап алыр. Кышкы үеде оон хоюдугну чүдүрүп эккеп турда доңуп база каар, ону эргизип белеткээринге эвээш эвес үе үнер.

Бригадавыс интернационалчы. Бот-боттарывыс аравыста дуззалажып, деткижип чаңчыга берген бис. Алды кижи үшкү разрядтың мраморжу-гранитчилери бис, аныявыс Михаил Сандакты мурнакчыларның деңнелинге чедирер дээш шуптувус арга-сүмени берип турар бис. Ылангыя бригаданың мурнакчы ажылчыннары Эрес Чүлдүм, Александр Матвеев планныг онаалдаларны доктаамал ажыр күүседип, эргелелге мактадып, шаңнадып келген. Оларның мурнакчы дуржулгазы аныяк ажылчын Михаилге эки салдарлыг. Тудуг ажылынга үзүктел чок он ийи чыл дургузунда ажылдап келгеним дуржулгадан эки чүүлдерни аныяк эшке күзелдиним-биле дамчыдып берип тур мен.

Күш-ажылдың сагылга-чурумун бүдүрүлгениң ажыл чорудулгазының бүгү талаларын хаара тудуп турар болганда ону анаа-ла ажылга чогуур шагында келири, күш-ажылчы хүн чурумун сагыыры болгаш ажылдап кылырының нормаларын үргүлчү күүседири кылдыр санавайн турар бис. Ол дээрге бар күжүн ажылга долу, шын ажыглаары, күш-ажылга идепкейлиг база инициативтиг болуру, бүдүрүлгени ээзү-биле көөрү-дүр деп билир бис. Бригадиривис О. Г. Патрушев негелдени бистен ындаар тургузуп турар.

К. КОНГАР-СЮРЮН,
48-ки тудуг эргелелинде мраморжу-гранитчилер бригадазының кежигүнү.

— СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары Ю. В. Андроповтуң Москваның станок тудуунуң Серго Орджоникидзе аттыг заводунуң ажылчыннарынга чугаалаан чугаазы бистиң бригадавыстың даашчыларынга, бызаңчыларынга, каңнакчыларынга дорт айтышкын болган — деп, «Кызыл үлетпүр тудуг» тресте аныяк бригадир Александр Иргит чугаалаар.

Ажыл-ишке сагылга-чурумну экижидип, тус-тус кижилерниң кылган ажылының шынарын бедидип тургаш, бригада кежигүннери он бирги беш чылдың өзек чылының планныг онаалдаларын хуусаадан эрте күүседир сорулганы салганнар.

ЧУРУКТА: (солагай таладан) бригада кежигүннери С. Койгунмай, В. Ак-Лама, И. Захаров олар.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотозу.

«Шын» солунунуң күш-ажылчы алдарның тугун бөгүн Калга Ооржактың чедиишкиниңге алдар болдуруп көдүрген.

Таңды районнуң ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң хойжузу мал кыштаглаашкынын организастыг чорудуп, төрүүр 523 хоюндан 579 хураганны ап, төрүүр 100 хойга онааштыр 110 хураганны камгалап алган.

Мал ажылының мурнакчыларындан үлегер ап, кыштаглаашкынны чедиишкинниг эрттирер, малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алыр талазы-биле социалистиг чарышты улам калбартыылы!

ЧӨВҮЛЕЛ ХУРАЛ

Идеология ажылдакчыларының бүгү-эвилел чөвүлел хуралы Москвага болган. Эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ларының, партияның крайкомнарының, обкомнарының секретарьлары, чамдык министерстволарның, ведомстволарның, хөй-ниити организацияларының, массалыг информацияның болгаш пропаганданың чепсектериниң, чогаадыкчы эвилелдерниң удуртукчулары чөвүлел хуралга киришкен.

«Идеологтуг, агитация болгаш пропаганда ажылын сайзырангайжыдар» деп илеткелди СЭКП ТК-ның секретары М. В. Зимянин кылган.

СЭКП-ниң XXVI съездизиниң, СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлеринге, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Ю. В. Андроповтуң ол Пленумга чугаазында, «ССРЭ-ниң алдан чылы» илеткелде, «Карл Маркстың өөредиизи болгаш ССРЭ-ге социалистиг тургузуушкунну чамдык айтырыглары» деп чүүлде айыткан чүүлдерге болгаш түңнелдерге дүүштүр идеологтуг, масса-политиктиг ажылды сайзырангайжыдар талазы-биле хемчеглерни партия комитеттериниң ап чорудуп турарын чөвүлел хуралга демдеглээн. Амгы үеде партия комитеттериниң кужениишкиннери пропаганданың амыдырал-биле харылзаазын быжыглаарынче, ниитилел бүдүрүлгелиниң ажыктыын болгаш ажылдың шынарын, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер дээш социалистиг чарышты калбартырынче угланган. Пропаганда болгаш агитация тодаргай болгаш бүзүрелдиг кылдыр чоруттунарынче, СЭКП-ниң социал-экономиктиг политиказы-биле улам сырый харылзаалыг, шынчы болгаш боттуг, солун болгаш билдингир болурунче, чаа-чаа бодалдарны болгаш сөстү массаларга чедирерииче онза кичээнгейни чөвүлел хуралга угландырган.

Эртемниг үзел-бодалга совет кижилерни өөредириниң, партияның херээнге кызыгаар чок бердингениниң, совет патриотизминиң болгаш социалистиг интернационализминиң, ССРЭ-ниң улустарының бузулбас найыралының ёзузунга, амыдыралдың социалистиг хевиринге дүүшпес чүүлдерниң, буржуаз идеологияның болгаш моральдың кандыг-даа илерээшкиннеринге удур эптеш чок демиселдиң ёзузунга оларны кижизидериниң чугулазын онзалап демдеглээн.

Ажылдың дуржулгазын чөвүлел хуралдың киржикчилери солушкан болгаш идеологтуг, политика-кижизидилгелиг ажылдың утка-шынарын ханыладыр, дээштиин күштелдирер талазы-биле чогуур саналдарны киирген.

(СЭТА).

Коммунистиг субботникке уткуштур

КАМНАТТЫНГАН МАТЕРИАЛДАРЫ-БИЛЕ

АК-ДОВУРАК. «Тыва дагдугу тудуг» эргелелиниң парткому хоорайга коммунистиг субботник эрттирериниң штавын тургускан. В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнге тураскааткан күш-ажылдың байырлалында бүдүрүлгелер, албан организациялар, школалар чүнү кылырын ол тодараткан.

Баштайгы санаашкыннар ёзугаар алырга, субботникке сес муң кижи киржир, оларның дыка хөйү боттарының бүдүрүлгелеринге камнап алган электри энергиязы, материалдары, кывар-чаар чүүлдери-биле бүдүрүкчүлүг ажылдаар.

Ак-довуракчылар ажылдап алган акшазындан 15 муң рубльди он бирги беш чылдың фондузунче шилчидерин шиитпирлээн.

В. ХОМУШКУ,
«Хемчиктиң сылдызы» солунунуң корреспондентизи.

БҮДҮРҮКЧҮЛҮҮН БЕДИДЕР

КАА-ХЕМ СУУР. В. И. Ленинниң төрүттүнгенинден бээр 113 чылынга тураскааткан коммунистиг субботник эрттирер дугайында Москваның мурнакчы бүдүрүлгелериниң эгелээшкинин Кызыл районнуң ажылчы-ишчилери бир эп-сеткилдиг деткээн. «Х Улуг хурал» совхозтуң, «Тыва совхоз тудуг» каттыжыышкынының № 2 мехколоннаазының коллективтери москвачыларның үлегерин эдерип, апрель 16-да аңне бүдүрүкчүлүг ажылдаарынче районнуң ажылчы чоннарын кыйгырган. Ол эгелээшкинни СЭКП райкомунуң бюрозу деткээш, күш-ажылдың байырлалын организастыг бедик деңнелге эрттирерин партия организацияларынга дааскан.

«Х Улуг хурал» совхозтуң ажыл-ишчилери малчыннарга үш чунар-бажыңны тудар, 200 кубометр одаар ыяшты белеткээр, 10 километр суггарылга бугаларын аштаар болгаш өске-даа ажылдарны кылыр. Онгу беш чылдың фондузунче 600 рубльди шилчидерин көрген.

№ 2 мехколоннаның тудугжулары ажылдаан акшазындан 300 рубльди беш чыл фондузунче шилчидер.

В. САТ,
СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи.

2 МУҢ РУБЛЬДИ ШИЛЧИДЕР

КЫЗЫЛ. Дааранылга фабриказы хөй национальдыг улуг коллективтерниң бирээзи. Фабриканың даараныкчылары бирги кварталдың планын долдур болгаш ажыр күүседири дээш туржуп турар бо хүннерде Москваның мурнакчы бүдүрүлгелери В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнге алдар болдурган коммунистиг субботникти эрттирер дугайында эгелээшкинни үндүргенин олар изиг-биле деткээннер.

«Кызыл суббота» хүнүнде бүгү коллектив бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаар болгаш 8 муң рубльдиң бараанныг продукциязын кылып бүдүрерин баш бурунгаар санап тодараткан.

Коммунистиг субботникке киириштир чамдык бригадалар хуусаа бетинде ажылдаптарының аргалары бар деп ында штаб санап турар. «Кызыл субботага» фабрикадан шуптуу 400 ажыг кижи киржир болгаш беш чыл фондузунче 2 муң рубльди шилчидерин олар шиитпирлээн. Даараныкчылар, өске-даа ажылдакчылар боттарының ажылчын туруштарынга ол хүн ажылдаарлар.

Бистиң корр.

Каяа-даа, кажан-даа быжыг чурум дээш

КИЖИЗИДИКЧИ САЛДАРЛЫГ

Кызыл-Мажалыктың районнар арасының «Сельхозхимия» каттыжыышкынының ажылдакчылары ажыл-агыйларның хову-шөлдеринче чемишчидилгелер сөөртүлгезин чорудуп турар. Коллективтиң социалистиг хүлээлгезинде бо чылдың бирги чартыында 40 муң тонна органиктиг, 2500 тонна минералдыг чемишчидилгени сөөртүп тарадыры, 800 га черге үнүш камгалалын чорудары көрдүнген. Бо хүннерде кол сорулгавыс — ону боттандырары.

Коллектив эрткен чылын кызымак ажылдаан, социалистиг хүлээлгелер күүсеттинген. Кол планывыс болур транспорт болгаш агрохимиктиг ажылдарның саарылга планы 101,1 хуу боттанган, ооң мурнунда чылдың көргүзүү-биле алыр болза, ийи катап өскен.

«Сельхозхимия» каттыжыышкыны тургустунгангаа ындыг кончуг үр болбаан-даа болза, кедээ ажыл-агый бүдүрүлгезинге чедирип турар дузазы улуг, көскү. Барыын зонаның хову-шөлдери хаттың үрегдээшкиннеринге таваржып турар, ынчангаш шөлдерни, ылаңгыя суггаттыг черни, минералдыг, органиктиг чемишчидилгелер-биле байлакшыдары кедээ ажыл-агый культураларының дүжүүн бедидериниң чугула аргазы. Барыын-Хемчик районда «Шекпээр», «Дөң-Терезин», «Хемчик», Бай-Тайгада «Бай-Тал» совхозтарның ногааның, кукурузаның, картофельдиң багай эвес дүжүүн алганынга бистиң коллективтиң үлүү биче эвес болганы чугаажок.

Каттыжыышкын — аныяк коллектив, 43 ажылдакчылыг. Специалистерден аңгыда, 27 чолаачы, 7 тракторист ажылдап турар. Бисте социалистиг чарышты организастаан. Ооң түңнелин ай, квартал санында үндүрүп турар. Чолаачылар, трактористер аразында калбарган социалистиг чарыштың чыл түңнели-биле тиилекчизи Москвада УАЧД-же баар халас путёвка-биле шаңнадыр. Күш-ажылчы маргылдааның ийиги, үшкү черинин шаңналы—Тыва иштинде курорттарга дыштаныр халас путёвкалар.

Мурнакчыларывыс хөй. Чолаачылар Д. К. Саая, Х.-К. Л.-Х. Донгак, М. Т. Ондар, трактористер— Д. О. Оруспай, С. С. Сарыглар, К. С. Саая олар мурнакчыларның одуруун баштап турар. Эрткен айларның түңнелдери үндүрүүнген. Ооң тиилекчилериниң бирээзи Д. К. Саая болган. Мурнакчы чолаачы эрткен айда 233 тонна чүък сөөртүр тургаш, 358 тонна чедирип, планын ажыр күүсеткен. Х. Л. Хертек база эки ажылдаан. Чүък сөөртүлгезиниң планын ол ажырган. К. Иргит, М. Ооржак көргүзүглер талазы-биле үстүнде өөрүнден база дудак чок болганнар. Ниитизи-биле автопарк коллективи эрес ажылдаап, планныг онаалдалар күүсеттинген.

Каттыжыышкынның удуртулгазы, хөй-ниити организациялар бүдүрүлге айтырыглары-биле чергелештир күш-ажылдың сагылга-чурумун, хөй-ниитиниң корум-чурумун быжыглаарынче улуг кичээнгейни угландырган. Хөй-ниити организацияларның ажылы көскү, демниг.

Дөртен ажыг ажылдакчылыг коллектививисти быжыг найыралдыг, чаңгыс күзел-соруктуг болдурарынче улуг кичээнгей угланган. Күш-ажылчы коллективтиң кижизидикчи салдарын бедидер, оңу херек кырында чедип алыр талазы-биле чамдык хемчеглер алдынган. Ол сорулга-биле кижизидилге ажылын бүгү талалыг чорударын көрүп турар бис. Ылаңгыя коллективтиң, күш-ажылдың кайы-даа адырының мурнакчыларының арга-дуржулгазын хөйге тарадыр, үлегер-чижээн кады ажылдап турар эжинге өөредир талазы-биле ажыл багай эвес тургустунган. Каттыжыышкында алды коммунист бар. Коллективте оларның ат-алдары улуг, күш-ажылга үлегерлиг. Чижээ, коммунист чолаачы Д. Кужугетти эш-өөрү хүндүлээр, аңаа бүзүрээр. Ындыг болбас арга чок. Кандыг-даа ажыл хүлээндирип каарга, ол ечизинге чедер эки чаңчылдыг. Коммунист пропагандистер В. С. Тамбулак, С. М. Ооржак, В. К. Кужугет, Х. Д. Саая оларның ажылы эки.

Автопарк—бисте база улуг коллектив. Ында ажыл машина-техника-биле холбашкан. Ынчангаш ында ажылдакчы бүрүзүнүң харыысалгазын бедидеринче кичээнгей улуг. Инженер-техниктиг ажылдакчылар гаражка дежурныйлаашкыннарны доктаамал чорудуп, машина-техниканың техниктиг байдалын хынап турар.

Коллективте улусчу дружина, профилактика чөвүлели, эш хуу суду тургустунган. Оларның ап турар хемчеглериниң дээштии бедээн. Мооң мурнунда чылдарда чамдык ажылдакчыларның талазындан ажыл шагында ээриик келир таварылгалар тургулаан. Үстүнде хөй-ниити организациялар ол чоруктарга хамаарыштыр дээштиг хемчеглерни алган. Чижээ, С. Ондар, А. Куулар олар эш-өөрүнүң мурнунга буруузун миннип, частырыын билингеннер. Ам оларның адынга хомудал чок. Эш-өөрүнүң, коллективиниң мурнунга берген сөс быжыг.

СЭКП ТК-ның ноябрь (1982 ч.) Пленумунуң шиитпирлеринге хамаарыштыр чугаа каттыжыышкынның ниити хуралынга болган. Коллективтиң ажылдакчылары аңаа күш-ажылдың сагылга-чурумун, хөй-ниитиниң корум-чурумун улам быжыглап, кызымак ажылдаарын дугурушкан.

С. ООРЖАК,
улуг экономист.

Республикада капитал тудугнуң эрткен ийи айларда байдалы

АЖЫЛ ШУУДАВААН

Республиканың тудугжулары он бирги беш чылдың үшкү чылында бедиткен социалистиг хүлээлгелерни алган. Ооң-биле чергелештир күрүне планы база мурнукузундан бедик боор турар. Бо чылда тудуг организациялары боттарының кужун колдуунда-ла 1983 чылда ажыглаалга киирер тудугларже мөөңнээнип айтыр херек.

Эрткен ийи айларның түңнели-биле алырга, тудугжулар чамдык чедиишкиннерни чедип алган. Эрткен чылдың чогуур үезинге деңнээрге, капитал салыышкынының ниити хемчээли улгаткан. Чижээ, капитал тудугга, садыг болгаш ниитиниң чемненилге черлеринде, коммунал ажыл-агыйында, чырыдыышкынга чугула тудугларга капитал салыышкыны немешкен.

Республиканың тудуг трестеринден «Тыва кедээ тудугнуң» коллективтери эки чедиишкинниг ажылдаан. Бо чылдың январь-февраль айларында ол тресттиң коллективтеринде керээлиг ажылдарның планын күүседиринге немелде өзүлде 4,3 хуу болган. Ол ышкаш «Тыва суг тудугу» тресттиң тудугжуларында немелде өзүлде 5,4 болган, керээлиг ажылдарны 1,9 хуу ажыр күүсеткен. «Красноярскгэс тудугу» эргелелиниң № 2 КМК-зы, «Кызылгэс тудугунуң» участогу, Чурт үлетпүр эргелелиниң септелге-тудуг участогу дээн ышкаш тудуг организациялары база-ла немелде өзүлдени чедип ап, керээлиг ажылдар планнарын чедиишкинниг күүсеткенин республиканың Статистика эргелелиниң түңнелдеринде айыттынган. Бо чылдың январь айында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң планы ниитизи-биле тудугга 101 хуу, керээлиг организацияларга — 102,9 хуу күүсеттинген болгаш эрткен чылдың чогуур үезинге деңнээрге, оон тус-тузунда немелде өзүлдези 6,8 болгаш 7,2 хуу болган.

Мурнакчы дуржулганың чедиишкиннерин калбаа-биле ажыглап, социалистиг чарышты бедик деңнелге организастаан болгаш күш-ажылчы курлавырларны ажыглаалга киирер тудугларга мөөңнээш, бүдүрүлгениң сагылга-чурумун быжыглавышаан, кижилерниң ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургускан тудугжу коллективтерниң ажылы чедиишкинниг боор турарын практика көргүзүп турар. Чижээ, «Тыва совхоз тудуг» каттыжыышкында, «Красноярскгэс тудуг» эргелелиниң 2-ги болгаш 3-кү КМК-ларында тудугжулар ортузунга тайылбыр-массалыг ажылдарны күштелдирип, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглааның түңнелинде эрткен ийи айның планныг даалгалары бүдүв чартык катап ажыр күүсеттинген. Техниктиг монтаж ажылдарын күүседип турар организациялардан чамдык коллективтер база эрткен чылдыынга деңнээрге, эки түңнелдерни чедип алган. Чижээ, «Сибирьтехмонтаж» тресттиң механизастаттынган колоннаазы дээн ышкаш, өске-даа монтаж ажылдарының тудуг организациялары бо чылын ажылдың бедик темпилин чедип ап, планныг даалгаларны ажыр күүсеткен.

Ынчалза-даа январь-февраль айларда тудугжуларның кылган ажылдарының түңнелдериң анализтеп көөрге, капитал тудугда улуг четпестер ам-даа бар боор турар. Ындыг четпестерни бо чылын оолдурбазының дугайында тудуг черлеринге чугаалар болгаш парлалгага чүүлдер-даа эрткен чылын хөй болган. Ындыг-даа болза, ол четпестерниң бо-даа чылын катаптаттынып турары хараадачыг.

Ийи ай иштинде кол фондуларны ажыглаалга киирген квартал планының чүгле 23,7 хуузу болган. Ол дээрге, эрткен чылдың чогуур үезинде тургаанындан дыка куду-дур. Капитал салыышкынының 52,2 хуузун шиңгээдип алган болгаш тудуг-монтаж ажылдары 92,3 хуу күүсеттинген.

Керээ ёзугаар ажылдаар 42 тудуг организацияларының 20-зи азы 47,6 хуузу кол керээлер ёзугаар планнарны күүсетпээн болгаш тудуг ажылдарының темпизин эрткен чылдыындан оожумнаткан. Хожудаашкын-биле ажылдап турар ындыг коллективтерге «Тыва тудуг», «Шагонартяжстрой» болгаш «Тыва септелге тудуг» трестер, Тыва автооруук эргелелиниң участогу, Сельхозтехкүркомнуң тудугжулары, Аъш-чем үлетпүрүнүң министерствозунуң, ИХМ-ниң тудуг организациялары хамааржып турар. Бо чылдың январь айында 26 тудугжу организациялар күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң талазы-биле планны күүсетпээн болгаш 22 коллектив ону эрткен чылдың чогуур үезинден кудулаткан чорук дыка четпес боор турар. Ооң-биле кады үстүнде адаттынган тудуг организациялары тудуг-монтаж ажылдарының бот-үнезин база аартатканын айтыр херек.

Ажыглаалга киирер тудугларның хуусаазында доостунмайн турарының, тудуг-монтаж ажылдарының шынарының кудузунуң болгаш оларның өртек-үнезиниң аартаашкынының чылдагааннарының бирээзи — дузалал монтаж участоктарының, чагыкчыларының багай ажылы боор турар. Олар монтаж ажылдарын саададыр азы дериг-херекселдер-биле четчелээшкинин хандырбас болганындан дыка хөй чугула тудуглар чылдан чылче шилчип, доостунмайн турар. Чижээ, Кызылдың хлеб заводунуң тудуунга Аъш-чем үлетпүрүнүң министерствозунуң ажылдакчыларының харыысалга чок чорууунуң уржуундан он-он муң рубльди арттыр чарыгдаары негеттинип турар. Чүге дээрге аңаа эптеп тургузар дериг-херекселдерни ол чагыкчы четчелевээн, а бар чүүлдер аңаа таарышпас болгулаан. Төлевилекчилер биле чагыкчыларның аразында харылзаа кошкаандан, смета-төлевилелди ыяк өөренип көрбезинден эгелээн тудугларның чогуур хуусаазында дужааттынмайн турарын тайылбырлап болур. Чижээ, «Тудуг кезектери» комбинаттың удуртукчулары улуг панельдерден бажың кезектери кылыр бүдүрүлге тудуунга ажыглаары-биле ховар дээн шынарлыг каң конструкцияларны төлевилээни-биле комбинаттың чөпшээрешкенинден оон тудуу саадааш туруп берген. Ындыг чижектерни хөйнү көргүзүп болур. Ылаңгыя чагыкчы организациялар боттарының тудугларынга эптеп тургузар дериг-херекселдерни чогуур хуусаазында четчелеп, хандырбайн турарындан дыка хөй тудуглар ара соксаттынган. А олар бо чылдың планында киргени билдиңгир болгай.

Республиканың хөй-хөй тудуг организациялары бо чылдың планын күүседириниң кол-ла идегелин мурнундагызы ышкаш, база-ла чылдың ийиги чартыынга салып турары эрткен ийи айларның түңнелдеринден илдең.

Үстүнде айыттынган түңнелдерден алгаш көөрге, салдынган сорулгалар херек кырында күүсеттинип болур. Ынчалза-даа капитал тудугда байдал чогуур негелдеге четпейн турары тодаргай-дыр. Четпестерни узуткаарының кол аргаларының бирээзи, күш-ажылды шын организастаары, тудугга бригада керээзи-биле ажылдаар арганы ам-даа нептередири болур. Республиканың тудугжуларының бо чылда алган социалистиг хүлээлгелеринде бүгү тудуг-монтаж ажылдарының 45 чедир хуузун бригада керээзин ёзугаар кылган турарын айыткан болгай. Ындыг турбуже, ол мурнакчы арга-дуржулганы ам-даа чедир ажыглавайн турар. Үстүнде айыттынган чамдык чедиишкиннерниң улуг кезии керээлиг ажылдаар бригадаларга хамааржып турарын айтыр апаар.

КУЛЬТУРА АЖЫЛДАКЧЫЛАРЫНЫҢ ХУРАЛЫ

Дүүн Кызылга, Политиктиг чырыдыышкын бажыңынга республиканың культура ажылдакчыларының актив хуралы болуп эрткен. Республиканың культура, уран чүүл ажылдакчылары, культурага хамааржыр партия, совет, хөй-ниити органнарының удуртукчулары аңаа киришкен. РСФСР-ниң культура министри Ю. С. Мелентьев, ол ышкаш РСФСР-ниң Культура министерствозунуң капитал тудуг болгаш техниктиг дерилге талазы-биле начальниги А. Н. Баланов, ол-ла Министерствонуң эргелел начальниниң оралакчызы О. Н. Нифонтов олар активтиң ажылынга киришкен.

СЭКП обкомунуң бирги секретары, СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат Г. Ч. Ширшин хуралды ажыткан. СЭКП-ниң XXVI съездизиниң шиитпирлеринге дүүштүр Тыва АССР-ниң культура болгаш уран чүүлүн улам ыңай хөгжүдер талазы-биле РСФСР-ниң Культура министерствозунуң коллегиязының база партия Тыва обкомунуң бюрозунуң болгаш республиканың Министрлер Чөвүлелиниң доктаалдарын күүседир талазы-биле сорулгалар дугайында илеткелди Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы К. С. Шойгу кылган.

Тыва АССР-ниң культура, уран чүүлүн хөгжүдер талазы-биле айтырыгны РСФСР-ниң Культура министерствозунуң коллегиязы чоокта чаа чугаалажып көрген. Аныяк республиканың культура, уран чүүлүн улам ыңай сайзырадырынга ооң ужур-дузазы кончуг улуг. СЭКП обкомунуң бюрозу болгаш республиканың Министрлер Чөвүлели бо каттышкан хуралга ук айтырыгны чугаалажып көргеш, тускай доктаалды хүлээп алган. Үш талалыг бо доктаалды амыдыралга боттандырар дээш, республиканың культура албан черлери, чогаадыкчы коллективтери чүнү кылза чогуурул дээрзиниң дугайын актив хуралынга анализтеп чугаалашкан. Бо талазы-биле Кызыл хоорküүскомунуң культура килдизиниң эргелекчизи М. И. Буянова, республиканың Пушкин аттыг библиотеказының директору А. А. Давыдова, Улуг-Хемниң Кызыл-Дагда кедээ Культура бажыңының директору Н. Д. Данзын, Каа-Хем райкүүскомунуң культура килдизиниң эргелекчизи В. П. Харченко, республиканың Чурукчулар эвилелиниң баштаар черниң даргазы И. Ч. Салчак болгаш өскелер-даа санал берген.

РСФСР-ниң культура министри Ю. С. Мелентьев актив хуралынга чүве чугаалааш, Совет Тываның культура, уран чүүлүнүң хөгжүлдезинге доктаап, эки талаларны айытпышаан, четпестерге ханы анализти кылган.

Хуралдың түңнелинде СЭКП обкомунуң бирги секретары Г. Ч. Ширшин делгереңгей чүве чугаалааш, ук доктаалдарны амыдыралга боттандырар дээш чорудар хемчеглерни айтып, сорулгаларны тодараткан.

Тувинская

УЛУСЧУ КОНТРОЛЬДУҢ арны

1983 ч. март № 3 (109)

ИДЕПКЕЙЖИТКЕН

Жданов аттыг совхозта улусчу контроль бөлүү 15 кежигүннүг. Ооң ажылын Хендерге кодээ Советтиниң депутады Тамара Доңгаковна Эртине удуртуп турар.

Бөлүк совхозтуң бүдүрүлге, албан организация черлеринге хыналдаларны план ёзугаар чорудуп, коллективтерниң ажылында чедер-четпестерни, хажыдышкыннарны илередип турар. Контролёрлар малчын коданнарже үнүүшкүннерни кылып, совхозтуң сүт-бараан фермазында кыштаглаашкынның канчаар эртип турарын хайгааравышаан, херек апарган таварылгада оларга практиктиг дуза чедирер чаңчылдыг. Олар бо хүннерде малчын коданнарга барып, хураган санаашкынынга киржип, кыштагда ажыл-херекти контрольдап турар.

Бөлүктүң хайгыылчылары чоокта чаа Хөлчүктүң малчыннарынга чорааш, хойжу бригадаларда, тус-тус малчын коданнарда мал чеминиң чарыгдалынга хыналда чоруткан. Ынчаң контролёрлар хойжу П. Доңгактың коданында четпестерни илередип, ону чайладыр хемчеглерни дарый алган. Ооң соонда байдал өскерилген, четпестер чайлаттынган болгаш хураганнарның ажаалда-хайгааралы экижээн, саакманчыларны четчелээн. Ам ында байдал багай эвес.

Совхозтуң сүт-бараан фермазында кодээ Советтиң депутады А. Конгар удурткан депутаттар бөлүү-биле улусчу контролёрлар фермада мал чемин канчаар чарыгдап турарын хынаан. Ооң-биле кады хойжу бригадаларда малчыннар хуузунда малынга совхозтуң малының чемин берип турган ийи-чаңгыс ындыг таварылгалар хайгыылчыларның киржилгези-биле чайлаттынган. Контролёрлар ам часкы хову ажылдарынга белеткелди хынаар.

Совхозта улусчу контроль бөлүүнде хүлээнген херээн ак сеткилдиг күүседип турарлар хөй. Оларга контролёрлар Ш. Доспан, Ч. Хертек, Д. Дамдын-оол болгаш оон-даа өскелер хамааржыр. Совхозтуң МТМ-зинде, сүт-бараан фермазында улусчу контроль бөлүүнүң ажылы эки.

Совхозта улусчу контрольдуң кол бөлүүнүң чоокта чаа болуп эрткен отчёт-соңгулдалыг хуралынга хайгыылчылар ажылын чугаалажып, моон соңгааргы сорулгаларын тодараткан.

В. КУУЛАР.

ЧУРУКТА: контроль бөлүүнүң кежигүннери (оң таладан) кол бөлүктүң даргазы Т. Д. Эртине, кежигүннери — Х. Ү. Чульдум, Ш. Д. Доспан, М. К. Дандар-оол.

Ю. КОСАРЬКОВТУҢ фотозу.

ШЫҢГЫЫРАТКАН

Бистиң совхозта улусчу контрольдуң кол бөлүү партия комитединиң хүн бүрү удуртулгазы-биле ажылдап турар. Ында 48 хайгыылчы хаара туттунган. Оларның иштинде мурнакчы ажылчыннар, специалистер, албан-хаакчылар болгаш өскелер-даа бар. Бөлүк ажылын план ёзугаар чорудары, чугула кампаниялар үезинде түр постуларны тургузары чаңчыл болган. Эрткен чылын совхозтуң янзы-бүрү адырларынга хыналданы кылган, кол кичээнгейни планныг онаалдаларны күүседиринче, күш-ажылдың болгаш бүдүрүлгениң сагылга-чурумун быжыглаарынче угландырган. Мал чеминиң белеткелинге, дүжүт ажаап алыышкынынга, техника эдилелинге, кыштаглаашкынның чоруп турарының дугайында рейдилерни, хыналдаларны чоруткан.

Хыналданың, көрүлдениң болгаш рейдиниң түңнелдерин кол бөлүктүң база күш-ажылчы коллективтиң хуралынга чугаалажып, илереттинген четпестерни чайладыры-биле совхоз дирекциязынга, бригадирлерге дыңнадып, четпестерни эдип алырының хуусаазын айтып турар. Ооң күүселдезин бөлүктүң кежигүннери хынааш, чүү кылдынганын, кылдынмаанын тодарадыр.

Күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаарынче, камналга-хумагалалды экижидеринче хайгыылчылар улуг кичээнгейни салган. МТМ-ниң механизаторлары, инженер-техниктиг ажылдакчылары ажыл шагын канчаар чеп ажыглап турарының хыналдазын чоруткан бис. Ажыл шагындан озалдаар, эрте чоруур, бүдүрүкчүлүг ажылдавас болгаш өске-даа чылдагааннардан ажыл шагын чептиг ажыглавас таварылгалар бары илереттинген. Ооң түңнелин коллективтиң хуралынга шыңгыы чугаалажып, ону болдурбазының хемчеглерин айыткан.

Амгы үеде часкы тарылгага техника, үрезин болгаш өске-даа белеткелдерни хынап турар бис.

П. НАЙДАН-ООЛ,
«УТКА 25 чылы» совхозта улусчу контрольдуң кол бөлүүнүң даргазы.

НЕГЕЛДЕНИ КҮШТЕЛДИРЕР

«Тыва суг тудуг» трестиң Кызыл-Мажалыкта № 1 мехколоннназының улусчу контроль бөлүүнүң кежигүннери планныг онаалдалар күүселдезин хандырар ажылче боттарының хыналдаларын угландырып турар. Тудуг-монтаж ажылдарының болгаш дужааттынган объектилерниң шынарын, техниканың кадагалалын, күш-ажылдың болгаш бүдүрүлгениң сагылга-чурумун сагып турарының дугайында хыналдаларны чоруткан. 1981 чылда 234 кижи-хүнүн үскен болза, эрткен чылын 197 кижи-хүнү чедир кызырылган. 2700 рубль түңнүг тудуг материалдарын, 240 тонна хөмүр-дашты бүдүрүлгече чери камнап алганынга хайгыылчыларның улуг база бар.

Ынчалза-даа улусчу контроль бөлүүнүң ажылында принципиалдыг болгаш негелделиг чорук ам-даа чавыс. Хыналдалар материалдарын ховар чугаалажып, илереэн четпестерни канчаар күүседип турар талазы-биле харысалгалыг ажылдакчыларның отчёттарын эвээш дыңнап келген.

КМК-1-де автомашиналарның болгаш өске-даа техниканың септелге ажылдарын четпес чорудуп, артык кезектер-биле чедир хандырбайн баар таварылгалар бар.

Эрткен чылын бөлүктүң кылган рейдилериниң түңнелинде күш-ажылдың сагылга-чурумун үреп, ажылдан озалдаар, арагалаар чорук элээн кызырылган.

Ажылында четпестерни чайладып, идепкейлиг чорукту чедип алыр, негелдени күштелдирер сорулганы улусчу контролёрлар салган.

К. КЫЗЫЛ-ООЛ.

ДЭЭШТИИН БЕДИДЕР ДЭЭШ

Улусчу контроль: отчёттар, соңгулдалар

Улусчу контроль органнарының ажыл-чорудулгазында чугула кампания — отчёттар болгаш соңгулдалар чоруп турар. Бистиң Чөөн-Хемчик районга бо чылдың февраль — апрельде отчёт-соңгулдалыг хуралдар улусчу контрольдуң 34 кол, 44 цех бөлүктеринге болгаш доктаамал ажылдаар 56 постуларынга эртип турар болгаш эртер ужурлуг.

Отчёт-соңгулдалыг хуралдарга улусчу контрольдуң бөлүктери болгаш постулары кылып чоруткан ажылының түңнелдериниң дугайында илеткеп, четпестерни шүгүмчүлелчи ёзу-биле анализтеп, моон соңгааргы сорулгаларны тодаргайлап турар. Районда улусчу контроль бөлүктериниң, постуларының бүгү ажыл-чорудулгазы СЭКП-ниң XXVI съездизиниң, СЭКП ТК-ның май, ноябрь (1982 ч.) Пленумнарының шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынче бүрүн угланган. Ынчангаш улусчу контроль бөлүктериниң база постуларының ажылының дээштиин улам-на бедидеринче кичээнгейни амгы отчёт-соңгулдаларның үезинде угландырып турар.

Амгы үеде районда улусчу контрольдуң 28 кол, 44 цех бөлүктери болгаш 56 постулары боттарының кылган ажылының дугайында күш-ажылчы коллективтерниң болгаш ажылчы чоннарның хуралдарынга илеткеп бергеннер. Ол хуралдарга ниитизи-биле 712 контролёрларны соңгаан. Бөлүктерниң болгаш постуларның ажылының идепкейжээнин, дээштииниң элээн бедээнин баштайгы отчёт-соңгулдалыг хуралдарның анализи бадыткап турар.

Отчёт-соңгулдалыг хуралдар «Алдан-Маадыр», «Октябрь 30 чылы», Карл Маркс аттыг, «Искра» совхозтарга, райпога, районнуң төп кижи эмнелгезинге организастыг бедик деңнелге эрткилээн. Улусчу контроль бөлүктериниң болгаш постуларының отчёт-соңгулдалыг хуралдарын организастыг эрттиреринче, оларның ажылының дээштиин улам-на бедидеринче СЭКП райкому болгаш партия организациялары улуг кичээнгейни угландырып турарының түңнелинде үстүнде коллективтерге хуралдар чогуур деңнелге эрткен. Партия райкомунуң бюро кежигүннери, килдистер эргелекчилери болгаш харысалгалыг өске-даа ажылдакчылары улусчу контроль бөлүктериниң, постуларының отчёт-соңгулдалыг хуралдарынга олуржуп, чугула сүмелерин, саналдарын берип турар.

Эрткен отчёттуг үениң дургузунда улусчу контролёрлар, оларның бөлүктери, доктаамал постулары эвээш эвес ажылдарны кылганын баштай эрткилээн отчёт-соңгулдалыг хуралдар херечилеп турар. Чаңгыс-даа хажыдышкын, албан-дужаалын шын эвес ажыглаар, тотчеглекчи, сагылга-чурум чок чоруктарның чаңгыс-даа фактызы улусчу контролёрларның көрүнгүр караандан чайлавас ужурлуг дээн СЭКП-ниң XXVI съездизиниң айтышкынын амыдыралга боттандырарынче улусчу контрольдуң бөлүктери, постулары онза кичээнгейни угландырып турар.

Күрүнениң, күүселдениң, күш-ажылдың, сан-хөөнүң сагылга-чурумун бүгү-ле участоктарга, күш-ажылчы коллектив бүрүзүнге шыңгыы сагыырынче улуг кичээнгейни улусчу контролёрлар угландырып келгенин отчёт-соңгулдалыг хуралдар көргүзүп турар. Күүселдениң дээштиг хыналдаларын чедиишкиниг чорудары ажылчы чоннарның ортузунда чурттап, ажылдап турар улусчу контролёрлардан, оларның бөлүктеринден, постуларындан кол хамааржыр. Районнуң херегленикчилер ниитилелинде улусчу контроль бөлүү, ооң даргазы турган, ам ында партия организациязының секретары Б. К. Кыргыс, бөлүктүң 17 контролёрлары эрткен чылын 40 ажыг янзы-бүрү хыналдаларны кылган.

Садыгның болгаш ниитиниң чемненилгезиниң чамдык ажылдакчылары хууда ажык сүрүп, күш-ажылдың сагылга-чурумун болгаш хөй-ниитиниң корум-чурумун үреп, социалистиг өнчүге самчыгдалдары болдуруп турган фактыларны улусчу контролёрлар чогуур үезинде илередип, четпестерни чайладыр талазы-биле партия организациязының, райпо баштаар чериниң болгаш хөй-ниити организацияларының деткимчези-биле шиитпирлиг хемчеглерни ап келген. Совет садыгның чурумун каржызы-биле үрээн 2 кижини райпо баштаар чери ажылдан үндүрген, 17 кижиге хемчег онааган. Ынчалзажок садыг болгаш ниитиниң чамдык чемненилге черлериниң ажылының культуразы ам-даа чавыс, столоваяларда белеткеп турар чемнерниң шынары куду, дээжизи эвээш болуп турарын бо чылын кылган хыналдалар илереткен. Бар четпестерни чайладыр талазы-биле хемчеглерни садыгның болгаш ниитиниң чемненилгезиниң хамаарышкан бүдүрүлгелери ап турар.

Карл Маркс аттыг, «Октябрь 30 чылы» совхозтарда улусчу контроль бөлүктери боттарының ажыл-чорудулгазын партия организацияларының удуртулгазы-биле, профэвилел, комсомол организациялары-биле болгаш улус депутаттары-биле демнежип алгаш чорудуп келгени аки түңнелдерни берген. Чижээ, «Октябрь 30 чылы» совхозка цементиниң ажык дээр адаанга кадагалап, тудугнуң чугула ол материалын төтчеглеп, шынарын баксырадып турган фактыны ында улусчу контроль бөлүү болгаш кодээ Советтиң депутаттары чогуур үезинде илереткен. Депутаттарның болгаш улусчу контролёрларның ап чоруткан хемчеглериниң түңнелинде цемент шыгжаар склад туттунган. Ол совхозтуң чамдык кол специалистериниң харысалгазының ам-даа чавызын кол бөлүктүң даргазы О. С. Куулар отчёт-соңгулдалыг хуралга шыңгыы шүгүмчүлээн.

Чоннуң караа, кулаа — улусчу контролёрларның түңнелдиг, дээштиг ажылдаары ажыл-агыйларның, албан организация черлериниң удуртукчуларының талазындан деткимчеден, контроль бөлүктериниң, постуларының илереткен четпестерни чайладыр талазы-биле шиитпирлиг хемчеглерни удуртукчуларның чогуур үезинде алырындан дыка хамааржыр дээрзин амыдырал бадыткап турар. «Чыраа-Бажы» совхозтуң директору К. Б. Куулар, партияның XXII съездизи аттыг совхозтуң — Х. С. Дамба-Даржаа, «Искра» совхозтуң О. А. Куулар, «Алдан-Маадыр» совхозтуң — М. Б. Доңгак, районнуң ыяш ажыл-агый чериниң — В. М. Шейбин, районнуң кижи эмнелгезиниң улуг эмчизи Ю. И. Кузьмин олар улусчу контролёрларга бүгү талалыг деткимчени көргүзүп турар.

«Алдан-Маадыр», СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг, «Чыраа-Бажы» совхозтарда, районнуң төп эмнелгезинде, суг ажыл-агый черинде улусчу контроль бөлүктери отчёттуг үениң дургузунда ажылын идепкейжиткен.

Отчёт-соңгулдалыг хуралдарга Тыва АССР-ниң Улусчу контроль комитединиң даргазы М. К. Шыырап, СЭКП райкомунуң бирги секретары И. М. Суванди, ийиги секретары Т. Ш. Сарыглар, райкүүскомнуң даргазы Д. С. Куулар болгаш өске-даа удуртукчулар олуржуп, боттарының саналдарын, сүмелерин бергеннер.

Отчёттар болгаш соңгулдалар улусчу контроль бөлүктериниң база постуларының ажылында бар четпестерни чайладырынга, оларның ажыл-чорудулгазын улам идепкейжидеринге, дээштиин бедидеринге улуг идиглиг болуру чигзиниишкин чок.

С. ОНДАР,
Чөөн-Хемчик районнуң улусчу контроль комитединиң даргазы.

Тускай дыңнадыглар

КОМИТЕТТЕРДЕ

ЧАДААНА. Машина-тракторларны багай кадагалап, камгаланырга чокка эдилээр чорук «Хөндергей» совхозта чаңчыл болу берген. Хыналда үезинде ында 29 автомобильдиң чүгле 9-у, 21 тракторнуң 6-зы ажылдап турган. Өскелери үрелик, септеттинмээн. 7 автомобиль, 3 трактор, тараа ажаар 2 комбайн төймаглаттынып, үнтеттинген. УАЗ-452 маркалыг чүък машиназы читкен.

Инженер-техниктиг болгаш бухгалтер-санакчы ажылдакчыларның харысалга чок ажылдап турарындан совхоз ындыг байдалга таварышкан. Машина-тракторнуң ажылынга учёт болгаш контрольду кошкак тургускан. Күрүнениң эт-херекселин кам чокка эдилеп, хууда херээнге ажыглаар, харысалга чогундан озал-ондак болдурар кижилерни шыңгыы хемчег албайн турар.

Кодээ ажыл-агый техниказының кывар-чаар чүүлдерниң учёт-даңзызы сандаргай. Оларның санаашкынын кылбастаан. Бар техникаларның балансылыг ниити өртээн безин бухгалтерия санап көрбээн.

Техниканы үреп, үнтеп-тоймаглаанындан, чок кылганындан, кывар-чаар чүүлдерни ажык чокка артыр чарыгдаанындан 26583 рубль түңнүг когаралга совхоз таварышкан.

Совхозтуң өске-даа адырларында социалистиг өнчүнүң кадагалалы багай. Мал талазы-биле самчыгдал, дудагалдан болган когаралдың түңү 25 муң хире рубль четкен.

Үстүнде четпестерге хамаарыштыр совхозтуң удуртукчуларының, кол специалистериниң тайылбырын районнуң улусчу контроль комитеди дыңнаан, дээштиг хемчеглерни алырын директор С. А. Моңгуш болгаш кол бухгалтер В. К. Моңгуш олардан негээн. Кол инженер Д. К. Сат, автомеханик М. Ш. Сат, нефть складының эргелекчизи С. Д. Моңгуш оларга шыңгыы доңгулда онаавышаан, когаралды эгидери-биле оларның бир-бир айда шалыының тырттарын комитет шиитпирлээн.

САМАГАЛДАЙ. «О-Шынаа» совхоз эрткен чылын мал ажылының продукциязын күрүнеге сатканындан 757 муң рубльди, оон иштинде 62 муң рубльди планнап турганындан хөйнү алган.

Курлавырларны чеп ажыглаан болза күрүнеге саткан продукция, совхозтуң орулгазы улам хөй болур ийик. Малды эки семиртпээнинден 23 муң рубльди немей ап болур турган.

Зооветспециалистер малдың семиртилгезин чедир организаставаайн, кошкак күштүг малдарны коданнарга үзүп, оларның ажаалда, семиртилгезин экижидериниң хемчеглерин албайн, дүргенне дужаатарынче далашканнар.

Ындыг четпестерни моон соңгаар болдурбайн, оларны чеп ажыглап турган, мал семиртилгезин экижидерин, күрүнеге салар продукцияның шынарын бедидер дээш хемчеглерни алырын кол зоотехник М. М. Суруң-оол, кол мал эмчизи Ш. Ш. Эдем олар районнуң улусчу контроль комитединге аазаан.

КАА-ХЕМ СУУР. Кызыл райпозу «Х Улуг хурал», «Кара-Хаак» совхозтарның малчыннарынга садыг хандырылгазынга ажыглаары-биле дорт автолавканы тургускан. Автомагазиннер эргелекчилери Н. Шурышев, С. Овчинников, Н. Сорокин, Ю. Поляков олар малчыннар коданнарын кезип эртериниң графигин сагывайн келген. Алды чүс ажыг кижи ажылдап, чурттап турар 90 ажыг кыштагларны кезип эртериниң графигин бадыладып албайн, боттарының туразы-биле садыглап чорун турар.

Эрткен чылын ноябрь, декабрь айларда Кара-Булуң, Дарган-Хва, Хүлбүс-Даш, Ак-Даш деп черлерде малчыннарга чаңгыс-даа автолавка четпээн. Чамдык турлагларже автолавка ховар баргылаар.

Райпо баштаар чериниң даргазы А. Н. Белянина, товаровед Е. И. Болдур-оол оларның тайылбырын Кызыл районнуң улусчу контроль комитединиң хуралынга дыңнаан. Ажылды четпес тургусканы дээш оларга шыңгыы доңгулданы хүлээткеп болгаш ону экижидерин негээн.

КЫЗЫЛ. Кызылдың аъш-чем бараанныр садыының № 19 садыглар каттыжыышкынында сан-хөө чурумун хажыдып турарының дугайында медээ хоорайның улусчу контроль комитединге келген.

Комитет бо талазы-биле хыналда чоруткаш, улуг четпестерни илереткен. № 47 садыгга аштакчы кылдыр Дмитриева деп кижи санадып турган. Эрткен чылдың март — ноябрь айларда ол атка 480 рубль түңнүг шалыны төлеп берген. Ону садыгжы Колмакова ведомоска Дмитриева деп ат салгаш, ап турганы тодараан.

Оон аңгыда № 19 садыгга Сафинаны аштакчы кылдыр мегелеп хүлээп алганы илерээн. Ол фамилияга 1981 чылдың октябрьдан 1982 чылдың ноябрьга чедир 1608 рубль 40 көпеекти төлээн. Ону садыгжылар Шамарина, Пюмкина олар алган.

Ниитизи-биле меге аттар тудуп 2488 рубль 17 көпеекти төлээн. Ол түңнүң чүгле 30 хуузун ажыл дакпырлааны дээш төлеп бээр ужурлуг турган.

Садыг каттыжыышкынының директору Г. М. Тарбастаев артык телевизорлер болдуруп, күрүнеге когарал чедирерден аңгыда хоойлу сагывас чорукту чиижээн коллективке көргүзүп, моральдыг сандарал кылып турганы ол. Ажыл-агыйжы эвес чоруктан № 19 каттыжыышкын эрткен чылын нормадан ажыр 116 рубль өртектиг бараанны үндүр бижээн, 132 рубль өртектиг маргарин болгаш быштакты дузадып уураан, 64 рубль өртектиг балыкты чыдырып баксыраткан. Буруулуг садыгжыларга харысалганы долузу-биле хүлээтпээн.

Кызыл хоорайның улусчу контроль комитединиң хуралынга Г. М. Тарбастаевтиң тайылбырын дыңнааш, аңаа доңгулда хүлээткен болгаш бир айда шалыының чартыын тырттырар деп шиитпирлээн.

Хажыдыышкыннарны болдурбазы-биле бүгү садыгларга хыналда чорударын Кызылдың аъш-чем садыының директору М. Р. Еремнова, кол бухгалтери М. К. Мячина хүлээткен.

СЕРГЕ „ТӨРҮПКЕН“

Фельетон

Тоол-домакта дег, шоодуп кочулаан ындыг чугаа бир-ле катап «Дөң-Терезин» совхозтуң девискээринге дыргын-на барган чүвең иргин. Ол чугаа анаа-ла тыптып келбээн, а база-ла үндезиниг чүве боор-тур ийин. Ийи чыл бурунгаар ажыл-агыйның удуртукчуларының, специалистериниң мурнундан тура-ла төрүүр уксаалыг өшкүлер садып алыр дээш ол-бо черлерден айтыртынып, сураглаттынып турган күзели хевертен бүткен чүве-дир.

«Чыткан теве аксынче каңмыыл кирер дижир» болгай. Ол база ындыг болган. «Олар ону бүдүреринге артык күш, улуг шүүдел-даа үндүрбээн. Мөңгүн-тайгажылар ынчан Барлык бажында Тоолайлыгның, Саадактың кадыр-берт тайга-сыннарын ажылдыр 717 өшкүнү күрүнеге дужаары-биле Кызыл-Мажалыктың артыы талазында терезиниң шыкка эккелген турган. Оларны «Дөң-Терезиниң» специалистери эскерип кааш, «уксаалыг» ол хөй малды ажыл-агыйга садып алыр деп шимдизы хайныгып-ла үнген.

Оларны канчап садып алырыл, кым шиитпирлээрил, ону кылырынга «алды эргелэ» херек болгай. Ол айтырыглар совхозтуң специалистерин шивегейлеп туруп берген. Оларның бирээзи олургаш:

— Кызылче телефоннаардыр.

— Кымче? Ону кым шиитпирлээрил? — деп, эскези айтырган.

— Кым деп чүң боор. Республиканың уксаажыдылга каттыжыышкыны деп организация бар-ла болгай. Уксаалыг малды садып, сайгарарын-даа билир чер ол-дур...

Телефон-даа кыңгырт-ла дээн. Үш-ле хонганда ол каттыжыышкынның төлээзи Дөң-Терезинге халдып келген. Үш таланың (мөңгүн-тайгажыларның, дөң-терезинчилерниң база республиканың уксаажыдылга каттыжыышкынының) төлээлериниң аразында садыглажылга-дугуржулга шаптараазын чок, кончуг белен доозулган. Бижээчилер ама-ама саазыннарга атты дүрген-не шорбарлай тыртыпкан. Оларның адаанга-даа аттар салдынган.

Черле элдептиг чүве. Та, чүге-ле чүве ийик, мөңгүн-тайгажылар күрүнеге дужаар дээш ол хире ырак черден сүрүп эккелген өшкүлерин ол совхозка чүге сада берген чүве. Оон аңгыда, 717 өшкү шуптузу уксаалыг, төрүүр аныяк өшкүлер деп актыда демдеглээн. А оларның эр, кызын ынчан дугуржулга кылган үш таланың төлээлекчилеринден кым-даа ылавылаваан.

Садып алганы дыдыраш-дыдыраш, семдер аккыр дүктүг өшкүлерни Дөң-Терезинче чииледир-шоолаадыр сүрүп эккээрге, совхозтуң ажылчыннары аажок-ла өөрээн. Хөй мал-сүрүг келгенде ынчанмайн канчаар. «Улуг, Бинче Актарның, Эдегейниң делгемнеринге ам-на өшкү малывыс кодап сыңмас кылдыр өзери ол-дур» дижип чоп магадап турган.

«Уксаалыг төрүүр өшкүлерни эң тергиин малчыннарга хүлээдир, оон башка хоржок» деп совхозтуң удуртукчулары шиитпирлээн-даа турган. Оларның бирээзинге Хамааты-оол Ооржак кирген, аңаа 417 башты хүлээдип бергеш: «Чаңгыс башты-даа хорадып болбас, харысалгалыг болур, олар дээрге уксаалыг төрүүр өшкүлер болдур ийин» деп аңаа угааткан. Малчын оларны өөрүшкү-биле хүлээп алган.

Бир чыл эрткен, ооң кадарган өшкүлеринден чаңгыс-даа чаш анай көзүлбээн. «Баштайгы чылында ындыг-даа болур-ла ыйнаан» деп бодааш, кадарчы ону-даа тоомчага албаан. Ийиги чылында база ындыг болу бээрге, ам-на малчын «шаң, кеңгиргезин» улдап эгелээн. Совхозтуң кол зоотехниги, мал эмчизи болгаш өске-даа эштерни аалынче чалаан.

— Кадарып эгелээнимден бээр ийи чыл ашты, бо өшкүлериңер чүге төрүвезил, оларның хүна эдерип чораны база көзүлбес, чүзүл мон? — деп, кадарчы девиден айтырган.

Аалга келген аалчылар кажааже базыпканнар. Олар 417 өшкүнү читкезинден тудуп, хынай берген. Ам-на кээп дылы агарып, алгыржы бергеннер.

— По-ох, хайт! Төрүүр өшкү эвес, сергелер-дир моң — дишкеш, специалистер-даа, кадарчы-даа кажаадан хөңнү багаай кылаштажып үне бергеннер. Чам суг дүвүнге чыдар эвес, «Дөң-Терезинге» серге «төрүпкен» деп шоодуглуг элдептиг чугаа оон эгелээн чүве-дир.

— Ам черле чүү дээр, даргалар, болган чүвени канчаар, дүвүрээп херек-тир. Сергелер аажок дүккүр боор чүве чорду. Оон хөй орулга алган бис, хойдан безин артык — деп, совхоз директору С. Ш. Комбу тайылбырлап турар. Ол дээрге агартынган тайылбыр-дыр ийин.

Каш чыл бурунгаар республиканың бир ажыл-агыйынга серге кадарар сен дээш бир малчынга оларны хүлээдип берген, а чазын ол «сергелер» төрээш туруп берген элдептиг чугаа база турган чүве ийин. «Дөң-Терезиниң» удуртукчулары ону база дыңнаан чадавас.

Ындыг фактылар дээрге чамдык ажылдакчыларның, ылаңгыя мал ажылының специалистериниң ажылга харысалгазының ам-даа илчиргей кошкаанда-дыр ийин. Ону ам кала-даа туюлунга чедир дыңназыдарын үе негеп турар-ла болгай.

Ч. ДОНГАК.

ХАРЫСАЛГА ЧОК ЧОРУКТУҢ УРЖУУ

Даандырган ажыл-херээнге харысалга чок кижилер бистиң аравыста ам-даа бары кончуг хомуданчыг. Ооң чижээнге Эрзинде Ленин аттыг совхозтуң кол агроному К. Х. Банзайны, хову-трактор бригадазының бригадири Е. С. Серендукту кийрип болур.

Совхоз бо чылдың үрезининге хереглеэри-биле 150 тонна кызыл-тасты, 50 тонна суланы уруп алган. Ону эки кадагалап, камгалаарын, чажар шынарынга чедир арыглаарын кол агроном кымдан-даа артык билир. Ындыг турбуже, үрезинни 1962 чылда туткан, чаңгыс-даа катап септеп-селип көрбээн дыдык таар ойбактарлыг, самдар сарай адаанга ургаш, ону хайгаарап көрбээн, үрезинни арыглаваан. Оон уламындан өл-шык дүшкенинден тарааның дыка хөйү үрезин болур шынарын чидирген. Он алды тоннаны мал чеминге хереглеэри-биле чүлүрүп чоруткан.

Ийи-чаңгыс кижиниң харысалга чок чоруунуң уржуундан совхоз улуг каража, когаралга четкен. Ажыл-агыйның директору З. К. Банзайның удуртулгазының, негелдезиниң кошкаан ол херечилеп турар.

Тараа — бистиң байлаавыс деп чүвени К. Х. Банзай, Е. С. Серендук эки билир, ооң чаагай дүжүдүн өстүрер дээш ажылды доктаамал чорудуп тургаш-ла үрезинче сагыш салбааны элдеп чүве. Үрезин үрелген соонда ам кээп сарайны септээр, үрезинни арыглаар чугаа эгелээн.

Партияның, күрүнениң ажылдакчызы Ф. А. Артёмнуң (Сергеевтиң) төрүттүнгенинден бээр 100 чылынга

ПРОФЕССИОНАЛ РЕВОЛЮСЧУ

1905 чылдың май 1-ниң бүдүүзүнде Харьковта Улустар бажыңынга Ф. И. Шаляпин концерт көргүскен. Ажылчыннарның дилээни-биле ырлажы «Дубинушканы» революцияга тураскаадып күүсеткен.

Шаляпин сценадан үне бээрге, Россияның социал-демократтыг ажылчын партиязының Харьков организациязының өмүнээзинден эш Артемга сөс берген. Ол оратор май 1-ни хөглүг кылдыр байырлаарынче, хаан чазаа, капитализмге удур демиселче, чепсектиг тура халышкынче кыйгырган. Чугаа доостурга, адыш часкаашкыны диңмирей үнген. Ол аразында каргыс шагдаалар (полицейжилер) бажыңны дээскиндир бүзээлеп алган болган. Ажылчыннар Артемну дээскинне берген, ол кончуг дүрген өскээр кеттинипкеш, полициядан чаштына берген. Бо дээрге профессионал революционер, партияның корууш чок дидим дайынчызы Артемнуң амыдыралындан чаңгыс болуушкун-дур.

Федор Андреевич Сергеев ажылчы чон массазының организациязы-биле быжыг харылзаалыг чажыт байдалга ажылдап турганындан оон ёзулуг адын билир кижи эвээш турган.

Ф. А. Сергеев Курск губерниязының Глебово суурга тараачын өг-бүлеге 1883 чылда төрүттүнген. 18 харлыында Екатеринославтың реальдыг училищезин доосааш, Москвага техниктиг дээди училищезинге кирген. Маңаа социал-демократтыг организацияның ажылынга киржип эгелээн. Студентилер шимчээшкининге киришкени дээш алды ай хуусаалыг кара-бажың хоругдалынга шииттирген, ону Воронежке эрттирген. Сергеевти хоругдал соонда училищеге катап хүлээп албаан. Билиг чедип алыр дээш ол 1902 чылда Парижче чорупкан. Ол үеде орта эмигрантыларның «Хостуг орус университеди» ажыттынган, аңаа В. И. Ленинниң чер ажылының айтырыының дугайында лекциязын дыңнап, оон боду-биле ужурашкан.

1905 чылда партияның даалгазы-биле Харьковка чедип келгеш, маңаа большевик организациязын баштап, марксчи бөлгүмнерни, дайынчы дружиналарны заводтарга тургузуп, чепсектиг тура халышкынны удурткан. Бо хоорайдан 1906 чылда Россияның социал-демократтыг ажылчын партиязының IV съездизиниң делегады кылдыр соңгуткан.

Харьковка Артёмну полиция тудуп алыр дээш, базым бүрүзүнге ону сүрүп, дилеп турган. Ынчангаш ону съезд соонда партия Уралче чоруткан, аңаа ол РСДРП-ниң Пермь комитедин баштап турган. Урал областарынга большевик организацияларын быжыглап, революстуг ажылды идепкейжилер талазы-биле Артём хөй чүүлдү кылган. Ону 1907 чылда РСДРП-ниң V съездизиниң делегады кылдыр соңгаан. Ынчалза-даа Артёмну янзы-бүрү кара-бажыңнарга үр тудуп хоругдааш, 1909 чылда Чөөн Сибирьже бүгү назынында шөлээн.

Шөлүгеден дескеш, Кореяны, Кыдатты дамчыштыр Австралияга кээп, Артём революсчу ажыл-херээн уламчылап, орус эмигрантыларының профэвилел шимчээшкининиң организакчызы болуп, социал-демократтыг солунну үндүрүп эгелээн. Февраль революциязының дугайында дыңнааш, Австралиядан чажыды-биле чорупкан.

Харьковка ээп келгеш, Советтиң большевик фракциязын баштап, 1917 чылдың июльда РСДРП(б)-ның Дон обкомунуң бюро секретарынга соңгуткан. Партияның VI съездизиниң делегады болуп, оон ажылынга киришкеш, аңаа партия Төп Комитединиң кежигүнүнге соңгуткан.

Партияның VII, VIII, IX съездилеринге Артём Төп Комитеттиң составынга база соңгуткан.

Артёмнуң ады Украинага Совет эрге-чагырганың тургустунганы, Төп раданың контрреволюстуг шериинге, калединчилерге, австро-герман эжелекчилерге база деникинчилерге удур демисел-биле сырый холбаалыг. Ол Дон-Криворож республиканың Улус Комиссарларының Совединиң Даргазы болуп, Украинаның Революстуг шериг чөвүлелиниң ажылчын-тараачыннарның түр чазаанының составынга киржип, Донбасстың шахталар, заводтарын катап тургузарынга улуг үлүүн киирген.

Артём сөөлгү чылдарда Москвага чуртап, ажылдап, 1920-1921 чылдарда РКП(б)-ның Москва комитединиң секретарынга ажылдаан, оон даг ажылдакчыларының Бүгү-россия чөвүлелиниң ТК-ның даргазынга соңгуткан. Артём профэвилелдер партияның ёзулуг дузалакчылары болзун дээш хөй ажылды кылган.

Кызыл профэвилелдериниң интернационалын — Профинтернни тургузарынга идепкейлиг киржип, 1921 чылдың июльда I конгрессиниң делегады болуп, Туланың дагжыларынга аалдап чораш, дедир ээп орган аэровагону айыылга таварышкан. Мөчээннерниң аразында Фёдор Андреевич Сергеев база бар болган.

Артём ленинчи школаның революсчузу, бистиң чүс чылдың ээрби чылдарында партияның херээ дээш могаг-шылаг чок туруштуг демисежип чораан. Ажылчыннар аңаа бүзүрээр, ону кайнаар-даа эдерериңге белен турган.

Донбассте Славяногорск хоорайда Артёмнуң (Ф. Сергеевтиң) тураскаалын тургускан. Ында Артёмнуң «Организас чок массаны көрүп шыдавас-тыр мен» деп сөстерин сиилбип бижээн. Ажылчын аңгыы хостуг, организастыг кылдыр көөр дээн оон күзелин бөгүнгү социалистиг ниитилел бадыткап турар.

И. ШВЕЦ,
төөгү эртемнериниң кандидады.

Даштыкыда бистиң өңнүктеривис

«ҮЛҮҮМ КАТКАНЫМГА ӨӨРҮҮР МЕН»

«Финляндия — Совет Эвилели» ниитилелдиң Хельсинкиге болгаш өске-даа хоорайларга чорутканы янзы-бүрү хемчеглерге бедик, сулагай сыныг бо кижини үргүлчү көрүп болур. Юкка Саволайнен деп ону адаар, ниитилелдиң информация килдизиниң эргелекчизиниң кабинединге ону тып алыры берге: ол ажылдаар черинге белен орбас.

— Мээң ажылым — доктаамал ындыг-бээр чорууру, ужуражыышкыннар, беседалар эрттирери, аңгы-аңгы айтырыгларга финн—совет харылзааларының хөгжүлдезиниң дугайында семинарларны организастаары. Ниитилел тургузуу аңгы ийи күрүнениң аразынга кожа-хелбээ эп-найыралдыг харылзааларны тургузарынга хире-шаам-биле киирген үлүүмге чоргаарланыр мен — деп, ол чугаалаар.

Хельсинки университединге Юкка өөренип тургаш, политиктиг эртемнерни ол ханызы-биле өөренген. Оон соонда Тампере хоорайда университетке башкылаан. Аңаа, он бир чыл мурнунда, округ организациязының «Финляндия—Совет Эвилели» ниитилелдиң секретары болуп келген.

Ынчан-на Совет Эвилели биле Финляндияның харылзааларының төөгүзүн долузу-биле өөренип, ол харылзаалар-биле холбашкан бүгү-ле болуушкуннарны кичээнгейлиг көөр апарган мен—деп, Юкка Саволайнен чугаалаар. — Бир катап Хельсинкиден телефон долгап келген, ниитилелдиң «штавынга» ажылдаарынче чалаарга, өөрүшкү-биле ону хүлээп алдым. Ажылдың нарын, солун участогу информация килдизи мээң таварышкан. Ам оон бээр беш чылдың иштинде хамык болуушкуннарның аразында чоруп турарым бо. Чижээ, Ленинград хоорайга эрткен чылдың чазынында эрткен совет болгаш финн журналистерниң семинары сагыжымда артып калган. Шуут аңгы угланыышкыннарлыг сеткүүлдерниң болгаш солуннарның ажылдакчылары Финляндиядан аңаа киришкен. Найырал болгаш кады ажылдажылганың харылзааларын туткан чурттарның журналистери ажык чугааны аңаа кылган. Ол чижектиг семинарны 1984 чылда Туркуга эрттирер бодап турар бис.

— Ажылымның аайы-биле — дээш, ол уламчылаан.— Совет Эвилелиниң дугайында финн парлалгада үнүп турар материалдарны номчуп турар мен. Демдеглээри чугула, бистиң солуннарывыстың болгаш сеткүүлдеривистиң бижип турарының байдалы эки талаже өскерилген: ханы билиишкинниг, ажыл-херекчи болу берген.

Орус дылга Юкка Саволайнен хостуг чугаалаар. Ону 1977 чылдан бээр өөренип ап турар. «Бажыңга кежээниң-не өг-бүлевиске орус дылга чугаалажырын кызар бис. Орус дылды эки билип алырынга янзы-бүрү делегацияларның составы-биле Совет Эвилелинге кээп турары кончуг дузалыг: силерниң чуртуңарга чылда үш-дөрт-даа катап чедер-дир мен. База ол ышкаш орус болгаш совет чогаалчыларның номнары улуг дузалап турар— деп, ол демдеглээн.

СЭТА-ның корр.

Ш Ы Н

САЛЬВАДОРДА БАЙДАЛ

САН-ХОСЕ. (СЭТА). Национал хосталганың Фарабундо Марти аттыг фронтузунуң тура халышкаакчылары Сальвадорнуң аңгы-аңгы районнарында идепкейлиг дайынчы хөделишкиннерни кылып турар. Партизаннарның «Венсеремос» радиостанциязының дыңнадып турары-биле алырга, Сан-Висенте департаментиге патриоттар чадаг шериглерниң улуг кезээниң турар черин атакалааш, 15 шаажылакчыларны тудуп, хөй санныг боо-чепсекти болгаш ок-чемзекти хунаап алганнар. Сан-Висенте болгаш Морасан департаментилерин холбаштырган автоорукту аңгы-аңгы кезектеринге кадыг-дошкун тулчуушкуннар болгулаан. Электри дамчыдар элээн хөй адагаштарны партизаннарның буза тевискениниң соонда Сальвадорнуң девискээриниң хөй кезии электри энергиязы чок арткан.

Дайын чорудулгалары бооп турар районнарда турар тараачыннар суурларының камгалал чок чурттакчыларындан кем-буруулуг ёзу-чурумнуң шериглери боттарының өжүн негеп ап турарлар. Март 14-те дүн ортузунда «Атлакатль» батальонунуң бир улуг отряды Бермудас (Кускатлан департамент) суурже чаза таварып киргеш, аңаа ханныг үүлгедиишкиннерни кылган. АКШ-тың Соңгу Каролинада Форт-Брагг деп черинде шериг баазазынга белеткелди эрткен араатанзыг өлүрүкчүлер херээженнерни, кырганнарны-даа, бичии уругларны-даа кээргевейн, он-он кижилерни өлүрүп база балыглааннар. Ооң соонда солдаттар чоруй баарга, ол суурну болгаш оон ырак эвесте чурттакчылыг черлерни-даа агаардан араатанзыг ёзу-биле бомбалап турган.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА-НЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИ ДЫҢНАДЫП ТУР

АКЫ-ДУҢМА СОЦИАЛИСТИГ ЧУРТТАРДА

«ЖОЛНЕЖ ВОЛЬНОСТИ» ДЕЛИГЕ КОНФЕРЕНЦИЯ ДУГАЙЫНДА

ВАРШАВА. Делиге конференцияның чедиишкинниг болганы бирги ээлчегде кала-даа каттышпаан чурттарны шуптузун империализмниң талазындан албадалашкынны болгаш мөлчүгделди буруудадып, удурланырының демиселинге каттыштырарының айтырыгларын онзалап көргенинде бооп турарын Польшаның «Жолнеж вольности» солуну онзалап демдеглээн. Империализмге болгаш колониализмге удур демиселди бүгү-ниитиниң тайбыңын, улустар аразының айыыл чок чоруун камгалаарының, боо-чепсекти эндере бүдүрериң соксадырының болгаш боо-чепсекти дүжүрериниң айтырыглары-биле Делиге болган конференцияга холбаштыр көргени таварылга эвес. Бо айтырыглар талазы-биле кала-даа каттышпаан чурттарның шимчээшкининиң чаңгыс эвин бызыглаары ол шимчээшкининиң келир үеде-даа тайбың болгаш бурунгаар депшилге дээш демиселге чугула рольду ойнаарынга үндезин болурун солун демдеглээн.

ЧАА ААЛЧЫЛАР БАЖЫҢЫ

БУХАРЕСТ. Предял дээр курортта профэвилелдериниң күзели-биле туттунган аалчылар бажыңының комплекизи баштайгы аалчыларны хүлээп алган. Чылдың-на аңаа үш муң ажыг кижи дыштаныр. Бо чылын профэвилелдерниң ындыг чаа кадыкшылга черлери Фелик, Говора болгаш Олэнешти дээр курорттарга база ажыттынар болгаш чылдың-на аңаа 50 муң чедир ажылчыннар дыштаныр. Румын профэвилелдер амгы үеде дыштанылга бажыңнарының, санаторийлерниң четкизин улам калбартыр. Бо чылдың эгезинден бээр оларга 56 муң ажыг кижи боттарының шөлээзиниң үезинде дыштанганнар. Бо чылдың төнчүзүнге чедир ам-даа 500 муң ажыг кижи оларга дыштаныр. Ол дээрге, эрткен чылдыындан 25 хуу хөй болур.

ГДР-НИҢ ДАЛАЙ ӨРТЭЭЛДЕРИН ЧААРТЫП ТУРАР

БЕРЛИН. ГДР-ниң Балтий далайда кол далай эжии — Росток өртээлиниң чүък дүжүрүп-чүдүрер аргазы бо чылдың төнчүзүнге чедир барык 60 хуу улгадыр.

Ол өртээлди чаартып кылыр ажылдарның үезинде Совет Эвилелиниң металлургия үлетпүрүнүң кылган продукциязын хүлээп алырынга таарыштыр кылган ийи чаа причалдарны ажыглалда киирген. Ону чүък кедүрүп, дүжүрериниң амгы үедеги болбаазырангай дериг-херекселдери-биле хандырган чорук моон мурнунда чылда 2 млн. тонна турган болза, 3 млн. тонна чедирер арганы бээр. Ооң-биле чергелештир янзы-бүрү хапсавалыг чүъктерни хүлээп алырының причалдары болгаш склад тудуглары база калбарып турар.

НАРЫН АЙТЫРЫГ ШИИТПИРЛЕТТИНГЕН

УЛАН-БАТОР. Ажылдаар бе азы бичии уруглар-биле өгге олурар бе? Найысылалдың автосептелге заводунуң херээжен ажылчыннары ам ындыг айтырыгга мунчулуп олурбас апарган. Ол бүдүрүлгеге черп эргежок чугула санныг уруглар садтарын болгаш яслилерни тударының дугайында чогуур үезинде сагып салган. Ында ол ышкаш ажылчыннарның амыдырал байдалын экижидериниң, дыштанылга бажыңнарынга болгаш санаторийлерге барып, дыштаныр путёвкаларны чиигеделиг азы халаска тыпсырының дугайында айтырыгларны база чугулалап шиитпирлеп турар. Амгы беш чылда ол коллективтиң социал хөгжүлдезиниң планында ол болгаш өске-даа чугула хемчеглерни боттандырып чорударын айыткан.

Ындыг программаны амыдыралга боттандырып чорударды автосептекчилерниң ажылдаарынга болгаш амыдырал-чурттаалгазынга эң-не таарымчалыг байдалдарны тургузарынче, оларның культура болгаш угаан-бодал негелделерин, алызында барып, бүгү бүдүрүлге чериниң экономиктиг көргүзүглерин экижидеринге таарымчалыг байдалдарны тургузарынче угланган.

УЛУГ ЧЕДИИШКИН

ГАВАНА. Социалистиг Кубаның 576 кижизинге-ле бөгүн бир дипломнуг эмчи онаажып турар апарган. Чоннуң медицина хандырылгазының талазы-биле ол хире улуг чедиишкинни делегейниң хөй-ле орар чурттарындан чаңгызы-даа чедип албаан.

Чүгле 1982 чылда безин ол ортулуктуң даг-даштыг болгаш чедери берге районнарынга 160 поликлиникалар болгаш медпункттар ажыттынгылаан, олар шуптузу эргежок чугула болбаазын дериг-херекселдер-биле хандыртынган. Чурттуң он ийи дээди медицина өөредилге черлерин доосккан 2 муң ажыг эмчилер ында ажылдап турар.

Амгы үеде чуртта келир үениң терапевтери, хирургтары, стоматологтары — ниитизи-биле 19,5 муң студентилер бар. 27 муң аныяк оолдар болгаш кыстар медицина училищелеринде болгаш школаларында тускай эртемни база чедип ап турарлар. Медицина талазы-биле күрүнениң берип турары дыка хөй акша-хөреңгизиниң ачы-хавыязында Куба чоокку бир—ийи чыл болгаш-ла, 450 чурттакчыга онааштыр бир бедик мергежилдиг эмчилиг апаар, тодаргайлаарга, ындыг көргүзүг талазы-биле Барыын чүктүң улуг хөгжүлделиг чурттарының хөй кезиин ажа бээр деп, Кубаның «Трабахадорес» солуну бижээн.

• • •

Кубаның Компартиязының Төп Комитединиң Политбюрозунуң кежигүнүнге кандидат, улуг эвес чер ажылдыгларының национал ассоциациязының (АНАП) даргазы Хосе Рамирес Крус куба көдээниң ажыл-ишчилерин партия болгаш чазактың кедээ ажыл-агыйы ажылдакчыларының мурнунда салган сорулгаларын чогуур хуусаазында күүседиринче, Монкада казармазже маадырлыг халдаашкын кылгандан бээр 30 чылын болгаш революцияның 25 чыл оюн төлептиг уткуурунче кыйгырган. Кубаның тараачыннарының ол организациязының үшкү национал пленумунга чүве чугаалааш, ындыг кыйгырыгны салган.

Бо сезонда дыка күштүг болган кудуушкунуң чаъстаашкыннарның болгаш шуурганның хаттарның кедээ ажыл-агыйга таварыштырганы каражазының түңнелинде тургустунган нарын байдалды ол тодаргайы-биле анализтеп чугаалаан. Социалистиг Кубаның тараачыннары ындыг бергедер тура-даа, боттарының кол сорулгазын—чонну бедик шынарлыг аъш-чемнер-биле хандырарын шиитпирлээр дээш бүгү чүүлдерни кылырынга быжыг шиитпирлиг.

(СЭТА).

КОНГРЕССКЕ АЖЫК ЧАГАА

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың дээди хоойлужудулга органының сенадының болгаш төлээлекчилер палатазының удуртукчуларынга чурттуң эң-не ат-сураглыг болгаш хүндүткелдиг дээди өөредилге черлериниң бирээзи—Массачусеттиң технологтуг институдунуң бөлүк профессорлары болгаш студентилери «Ядролуг боо-чепсекти эндере бүдүрериниң айтырыгларының талазы-биле ажык чагааны» дамчыдып берген.

3 муң кижиниң ат салганы ол чагаада чугаалап турары болза: «Боо-чепсекти эндере бүдүрериниң болгаш ядролуг чепсектиң улам улгадып турар айыылдыының талазы-биле американнарның хөй кезиинин дүвүреп турарынга каттыжып тур бис. Делегейге ядролуг дайынның кыжаныышкынын кошкадырынче, ядролуг чепсекти бүрүнү-биле узуткаарынче угланган базымнарны кылырынче конгресстиң бүгү кежигүннерин кыйгырып тур бис». АКШ-тың болгаш ССРЭ-ниң ядролуг боо-чепсектерин деңге, доп-дораан бир дөмей хемчээлге тургузарын чедип алырынче, ядролуг чепсекти баштай ажыглавас дугайында хүлээлге талазы-биле Совет Эвилелинге каттыжарынче Р. Рейганның администрациязын албадап, ядролуг чепсекти шенээрин бүрүн болгаш бүгү-ниити хоруур дугайында чугаалажыышкыннарны эгелээринче, а ол ышкаш чаа ядролуг чепсектерни тургузарынга акша-хөреңгини тускайлаарын соксадырынче АКШ-тың конгрезин ол документиде кыйгырып турар.

ЭРГЕ-ЧАГЫРГАЛАРНЫҢ ҮҮЛГЕДИИШКИНИ

РИМ. (СЭТА). Сицилияда Комизо дээр черге полицияның каш удаа кара тураазында каржы-дошкун үүлгедиишкиннеринге Италияның демократтыг хөй-ниитизи килеңнеп, буруу шаап турар. Ол черде АКШ-тың чалгыныг 112 ракеталарын тургузар ужурлуг баазазының тудуу калбаа-биле чорук турар. «Корум-чурум камгалакчылары» мурнунда шериг аэродрому турган Мальоккоңуң чанында чаа америк ядролуг чепсекти тургузар болгаш салып үндүрер шөл кылдыр тускайлаан черге Барыын чүктүң элээн каш чурттарындан келген тайбың дээш демиселчилер бөлүүнүң тургузуп алганы «Тайбыңның делегей лагеринге» удур бульдозерлерни ажыглааннар.

Сицилияда тургустунган тайбың болгаш чепсегленишкинниң дүжүрери дээш каттышкан комитединиң даргазы Дж. Каньес итали полициязының ол үүлгедиишкинин «хоойлу-дүрүмге удур чорук-тур» деп адаан.

УЛАМ-НА КАЛБАРГАН

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Каттышкан Штаттар Ливанның девискээрин Чоокку Чөөн чүктүң өске-даа бүрүн эргелиг күрүнелериниң иштики херектеринге холгаарлаарының техниктиг кылдыр ажыглаарынче чүткүп, ында шериглериниң күжүн улам улгаттырып турар. Президент Р. Рейганның, күрсекретарь Дж. Шульцтуң болгаш Израильдиң даштыкы херектер министри И. Шаирниң аразынга АКШ-тың найысылалынга мырыңай чаа доозулган элээн каш ужуражылгаларының үезинде Вашингтонуң ындыг планын чугаалажып көрген.

Америк планда айыттынган чүүлдер тодаргайы-биле чедир билдинмейн турар-даа болза, чугаа Ливанга тайбыңның камгалаарының талазы-биле хөй национал күштер дээр шериглерниң кол ээзэ бооп турар америк далай чадаг шериглериниң күжүн улам-на улгаттырарының дугайында бооп турары «Нью-Йорк таймс» солунга парлаан чүүлден билдинген. Ол ышкаш АКШ-тың чепсектиг күштериниң командылал составының Ливанга турарын улам быжыглаарынче болгаш Израиль-биле болуунуң аразынга шериг талазы-биле кады хөделишкинни үр хуусаага үндезилеп чорударынче АКШ база чүткүп турарын ол солун херечилеп турар.

«Вашингтон пост» солун Шульцтуң кылган саналдарының кол сорулгазы — Ливанга америк шериглерниң күжүн улам улгаттырары бооп турарын база бижээн.

АМЕРИК ШЕРИГЛЕРНИҢ ТУРАРЫНГА УДУР

АФИНЫ. (СЭТА). Грецияның эң улуг дээп Пирея өртээлинге чурттуң девискээринде америк шериглерниң туруп турарынга удурланыышкынны илередириниң массалыг чыскаалы болган. Чыскаалчылар «Өлүм баазазын узуткаар!», «Чепсегленишкинни эндере бүдүрерин соксадыр!», «Балканны ядролуг чепсек чок зона болдурар!»—деп бижиин каан кыйгырыгларны тудуп алгаш чораннар. Хоорайның он-он муң чурттакчылары грек девискээрде АКШ-тың шериг баазаларын узуткаарын, ол өртээлге америк шериг корабльдериниң кээрин соксадырын негеп турганнар. Хоорайның төп шөлүнге чыылгаш, чыскаалдың киржикчилери, Чер ортузунуң далайын тайбыңның далайы болдурарын, оортан АКШ-тың 6-гы флодун үндүрерин база негээннер.

ЫЙЫДЫЫШКЫН

ВАШИНГТОН. (СЭТА). АКШ-тың президентизи Р. Рейганның болгаш ол чуртта албанның ёзузу-биле чеде берген Голландияның премьер-министри Р. Любберстиң аразынга чугаалажыышкыннар болган. Аңаа АКШ-тың ораалакчы президентизи Дж. Буш, күрүне секретары Дж. Шульц камгалал министри К. Уайнбергер, америк чазактың өске-даа албан кижилери киришкен. Хөй талалыг айтырыгларны аңаа чугаалашкан болгаш оларның аразында кол кичээнгейни Чөөн болгаш Барыын чүктер аразында харылзааларже, НАТО-га байдалче, ол бөлүттежиишкинниң Европаның девискээринге америк ядролуг чаа чепсекти тургузарының талазы-биле планнарынче угландырганын АКШ-тың албан кижилери дыңнатканнар. Голландияда хөй-ниитиниң күштүг удурланыышкыны-даа херекке албайн, чалгыныг 572 ракеталарны болгаш «Першинг-2» дээр ракеталарны тургузар деп турар.

Р. Рейганның болгаш Р. Любберстиң ужуражыышкынының соонда кылган парлалга конференциязы Ак бажыңның ээзи америк ракеталарны тургузарынга Голландияның албан ужурунда чөпшээрежиишкинин чедип алыр дээш, бүгү арга-биле оралдашканын көргүскен.

ФРАНЦУЗ МААДЫРГА ТУРАСКААДЫР

ПАРИЖ. (СЭТА). Францияның чазаа француз удурланыышкын шимчээшкининиң маадыры Жан Муленниң маадырлыы-биле өлген хүнүнден бээр бо чылын 40 чыл болуун байырлалдыг ёзулал-биле демдеглээриниң дугайында шиитпирни хүлээп алган. Премьер-министр П. Моруа байырлал хемчеглерин организастаар комиссияны удуртур.

1942 чылда Ж. Мулен Францияның национал комитеттиң Францияның мурнуу зоназынга төлээлекчизи турган. Быдаргай партизан отрядтарын чаңгыс черге ол каттыштыргаш, бодунуң тургусканы удурланыышкынның национал чөвүлелин удуртуп эгелээн. 1943 чылдың июнь айда Ж. Муленни гестапожулар тудуп алгаш, араатанзыг ёзу-биле шаажылаан. Ол үеде Лионнуң дерзии өлүрүкчүзү деп адаттырып турган К. Барбье бодунуң холу-биле ону өлүрген. Амгы үениң херечилелдерин ёзугаар алырга, чогум-на Барбье Ж. Муленни өлүрген бооп турар. Оон барык дөртен чыл иштинде АКШ-ка чаштынып турганының соонда, француз чазактың негелдезин ёзугаар ону судтаар дээш Боливиядан Францияда эккелген.

ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

ЛИМА. Ижер суг дээш өртек төлээр тарифти 30 хуу бедиткенин Перуда чарлаан. Парлалганың демдеглеп турары-биле алырга, ол чоккада өртектерниң улаа-дараа улгадыышкыннарындан качыгдап турган чоннуң хөй кезииниң өг-бүле бюджединге ол улуг согуушкун болуп турар.

АДДИС-АБЕБА. Читту болгаш Зеленое дээр улуг эвес эфиоп хөлдер эң үнелиг суг үнүштериниң бир хевири болур спирулайна бүдүрер үлетпүр бүдүрүлгезиниң төвү болу берип болурлар. Найысылал университединиң эртемденнериниң болгаш Эфиопияның күрүне фермаларының министерствозунуң экспертериниң хөй чылдарның дургузунда кылып келген шинчилелдериниң түңнелинде ындыг түңнелди кылып турар. Ногаан массазы 65-70 хуу протеиниг болуп турар болгаш бедик шынарлыг мал чеми бооп болур үнүштү тарып үндүреринге ол хөлдер тергиин таарыжыр.

ЯДРОЛУГ ЧЕПСЕКТИ УЛАМ КӨВҮДЕДИП ТУРАР

ВАШИНГТОН. (СЭТА). Рейганның администрациязы ядролуг боо-чепсекти кызыгаарлаарынче чүткүл дугайында хоозун чулчуруушкуннар-биле чагдынып алгаш, АКШ-тың ядролуг боо-чепсээн улам көвүдедип турар. «Ю. С. Ньюс энд уорлд рипорт» журналдың санап турарын ёзугаар алырга, администрация келир он чылга аңгы-аңгы күчүлүг 17 муң ядролуг үгер-боо октарын, бомбаларны болгаш ракетаның частыр баштарын немештир бүдүрүп үндүрерин планнап, оларның ниити саны 31 муң чедирер деп турар. Чүгле энергетика министерствозунуң шугуму-биле безин массалыг узуткаашкынның чепсээн тургузарынга бо чылын кайгаар-даа аажок хөй түңну, барык 5 млрд. долларны чарыгдаар деп турар.

ЧУГУЛА БОЛУУШКУН

ПХЕНЬЯН. (СЭТА). ССРЭ-биле КУДР-нуң аразында экономика болгаш культура кады ажылдажылгазының дугайында дугуржулга совет болгаш корей улустарының аразынга акы-дуңма ёзузунуң найыралының болгаш кады ажылдажылганың харылзааларын калбартырынга улуг ужур-дузалыг деп, «Нодон синмун» солун ол документиге ат салганындан бээр 34 чыл болганы-биле холбаштыр бижээн.

Корейниң Күш-ажыл партиязы болгаш КУДР-нуң чазаа Совет Эвилели-биле марксизм-ленинизмниң болгаш пролетарлыг интернационализмниң принциптеринге үндезилеттинген найыралдың болгаш кады ажылдажылганың харылзааларын тудуп, оларны быжыглаары дээш чайгылыш чок туржуп турар.

Совет Эвилели империализмге удур, бүгү делегейге тайбыңны болгаш айыыл чок чорукту хандырары дээш идепкейлиг демисежип турар деп, солун айыткан.

СЭКП, Совет чазак болгаш совет улус америк империализмниң агрессчи политиказынга удур, Мурнуу Корейден АКШ-тың шериглерин үндүрер болгаш төрээн чуртту каттыштырар дээш корей улусунуң демиселин чайгылыш чокка деткип турар.

ӨЛҮМНҮГ ЭКОНОМИКТИГ УГЛАНЫЫШКЫН

ЛОНДОН. (СЭТА). Англияның консерваторлар чазаа бодунуң бурааашкынныг экономиктиг политиказын ам-даа уламчылаар бодап турар, ол политика Англияны дайын соонундагы үеде эң чидиг кризиске таварыштырган. Англи парламентиниң общиналар палатазынга бадылалдыры-биле М. Тэтчерниң кабинединиң киирип келген 1983—84 саң-хөө чылында чурттуң күрүне бюджединиң төлевилели ону херечилеп турар.

Ол документиниң кол-кол чүүлдерин илетпеп тура, саң министри Дж. Хаунуң медеглээни болза, британ экономиказы ам кризисти ажып эрте берген, «оттунуп бар чыдар», үлетпүрге дузаламчы көргүзериниң болгаш кижилерни ажыл-биле хандырарының айтырыын шиитпирлээрин министрлер кабинеди бодунуң бирги чугула сорулгазы деп санап турар. Ынчаарга консерваторларның саң-хөө программазы боду-ла бо бадыт дыткалды ойтур шаап, ажыл чок чоруктуң моон соңгаарда-даа көвүдээрин, амыдыралдың деңнелиниң улам кудулаарын англичаннарга аазап турар. Ам безин эң бедик хемчээлде чедип турар ажыл чок чорукту, келир күзүн инфляцияның темпизиниң катап бедиир деп турарын Дж. Хау миннир ужурга таварышкан.

Үлетпүрнүң национализастаттынган адырларынга күрүне акшаландырыышкынын чазактың 18,3 хуута кызырар деп турары ажыл чок чорукту көвүдедип, кризисти улам күштелдирер. 1979 чылда консерваторлар эрге-чагыргага кээп турда, чогум-на шак ындыг «камналга» чуртка ажыл чок чорукту ийи катап көвүдеткен. Ынчаарда национал продуктунуң ниити хемчээли 4 хуу кудулаан, а үлетпүр продукциязын бүдүрүп үндүрери чазактың бо саң-хөө программазында улуг кончаага дүжүп бериишкинни база-ла кылып турар. Чижээлээрге, Соңгу далайда нефть монополияларының орулгазынга үндүрүг онаарын чиигедирин планнап турар. Ол ышкаш күрүнениң үлетпүр бүдүрүлгелерин болгаш компанияларын кижилерге садыглаарын консерваторлар уламчылаар бодап турарлар.

Чуртту милитаризастаары консерваторларның кол сагыш човаар чүвези болуп турар. Бо саң-хөө чылында шериг херекселдеринге акшаландырыышкын 10,9 хуу көвүдээр болгаш барык-ла 16 миллиард фунт стерлинг болур. Ооң-биле чергелештир полицияның чарыгдалдары база көвүдээр.

Чазактың саң-хөө программазын оппозицияның төлээлекчилери шыңгыы шүгүмчүлээннер.

Великобританияның Коммунистиг партиязының Чиңгине секретары Гордон Макленнан бюджет төлевилелин шиитпирлиг буруу шапкан. Англи коммунистерниң удуртукчузунуң парлалгага дамчыдары-биле кылган медеглелинде онзалап демдеглээни болза, консерваторларның санап турар хемчеглери «ядарал-хоозурал-биле доостур чүведир». Кол эргелериниң бирээзин—ажылдаар эргезин мыкыган англичаннарның салым-чолунга хамаарыштыр М. Тэтчерниң болгаш оон министрлериниң политиказы «араатаныг» деп ол адаан. Ажыл чок чорук улам көвүдээр, а Великобританияның экономиказы улуг когаралга таваржыр.

Чечен менде, чечек черде

ШЫНАП ЫНДЫГ

Чечек болгаш херээжен деп
Черниң ийи чаражы бар —
Чүрек, сеткил диргизип
кээр

Сүнезинниг күштер ында.
Олар көвей янзы-бүрү,
Ынчалза-даа чаңгызы-ла —
Оттуг чүрээң, онмас чечээң,
Ынакшылдың сылдызы боор.
Амыдырал делегейин
Аргажыпкаш, чүрээ
кыпкан —
Херээженниң чаражы дег.
Хемчеп деңнээр чүве бар бе?

А. АРАПЧОР.

ЧАА ҮЛЕГЕР ДОМАКТАР

Орукту кылып чораан
эртер.
Олчаны дилеп чораан
тывар.
Кыспаска күзелинге четпес.
Кылбаска хүнезинге четпес.
Шынары экиде шыдажыр.
Шыдалы экиде күүседир.
Кылыктанып чораан,
Сотка олурар.
Хыйланып чораан,
Шоотка кирер.
Чаа чазылган
Чечекти чулба.
Чаа хайынган
Чемни кагба.
Өөнге киргенни
Өрү олурт.
Өдээнге басканны
Өстүр азыра.
Черниң ыраа —
Чедерге билдинер.
Чемниң амданы
Четтирерге билдинер.
Оглуңну
Опчокка өөретпе.
Кызыңны
Кыяңга өөретпе.
Сагыжы караның
Салымы бак.
Өзү караның
Өөдези чок.
Чалгаа кижи —
Чыдып дилээр.
Часкан кижи —
Чылдагаан дилээр.

Б. ДОЮНДУП.
Тес-Хем район.

ҮШ АЛЫШКЫ

Тофалар тоолу

Шаг-шаанда үш алышкы чурттап чоруп-тур эвеспе. Оларның улуун Нюмуурга-Баш — Чуурга-Баштыг, ортунуң — Сигэн-Чоода — Сиген-Чода, а хеймер дуңмазын — Хел-Боос — Хыл-Боостаа деп адаар турган. Ада-иези оолдарынга каш хой, өшкү арттырып бергеш, кызыл-дустай берген чүвең иргин. Алышкыларның чоок кижилери чок, а олар боттары болганчок-ла алгыжар-кыржыр, бактажыр, ажылдаарынга ынак эвес турганнар.

Үш алышкы чүгле эът-биле амыдырап турганнар, а чемин ээлчежип хайындырар улус чүвең иргин. Бир-ле катап тенек, чазый дуңмазы Хыл-Боостаа дүштеки чемин белеткеп алгаш, өскелеринден чажырып, борбак эътти сыыра каапкан. Оон хыл боостаазы үстүп чаштай берген болгаш Хел-Боос ол-ла черинге өлүп каап-тыр эвеспе.

Ол аразында кортук болгаш кошкак Сиген-Чода чедип келген. Сиген-Чода хеймер дуңмазын көрүп кааш, корга берген иргин. Буттарынче холу-биле дыңзыг хапкаш, ол сиген буттарын сып ап-тыр. Сиген-Чода барып ушкан.

Улуг акызы Чуурга-Баштыг көстүп келгеш, чүү болганын көрүп кааш, муңгараанындан токпактар кырынга олура кээп ушкан иргин. Ийи холдап бажын сегирип алгаш, оозун деже идип ап-тыр. Ол база-ла өлүп каап-тыр.

Кожалары чедип келгеш алгыржыпканнар:

— Чазый чорук кижилерни чүге чедирбес чүве дээр. Моон шуптузунга ол буруулуг болганы-дыр.

Алышкыларның хой, өшкүзүнүң чамдызы буянныг, ажылга ынак кижилерниң коданнарынга каттыжа бергеннер, а өскелери тайгаларже, ээн куруг черлерже чоруй баргылааш, черлик те-чуңмалар апаргылап-тыр оо.

Ойнап берем, хөгжүмчү, оолдар, кыстар хөглезин.
Ю. НОСАРЬКОВТУҢ фотоэтюду.

Ажыктыг сүме

ЭЭЗИНДЕН ХАМААРЖЫР

Идик садып алырда, будунга таарыштыр шилиирин кымдаа билир болбайн аан. Садып алган идиктерни үр хуусаада аяныг, чараш кылдыр кедер дизиңерзе, ону аштап арыглаарын утпаңар. Бети дээрге идикти кедерде артын чыпшыр базып, хевирин үрезин-биле тускай ложка-биле кедиңер. Идикти изиг черге азы от чанынга кургадып болбас. Ынчап идик кадып, алгызы чарылгылай бергилээр.

Идиктерни эртен ажылче чоруурда эвес, харын ажылдан келген дораан аштаңар. Довурак-хирни аштааш, ам кремнеп арыглаар. Хөм идикти кежээ чугаладыр кремнээш, ховдурар. Чүгле эртен кылайтыр аштап алыр силер.

5. СЫРЫНАА

(Эгези №№ 32, 33, 34, 37, 40 «Шында»).

Аңчылар оон чоруткаш, хем иштинче ам-на шуудап кирипкеннер. Үшпе-Хөл кыдыынга кээрге, одаг көстүп чыткан. Ээлери дүүн көжүп чоруткан хире, одунун хүлү ышталып чыдар.

Миша дегийт-ле дүже халааш, одагны шинчилеп эгелээн. Одаг кедээзинче көрүп турарга, чингежек шиви унун сүге-биле оя шаапкаш, аңаа «КИ» деп үжүктер оюп каан — кижи адының эге үжүктери хире. Сагыжынга бир-ле чүве кирип келген. Оозун улуг аңчызынга кээң чугаалаан:

— Хакай, көрңе! Мындаа Көргүреме иштинде пөш кезип турган кузукчулар-ла хире. Одаанда бир ыяшта «КИ» деп үжүктер оюп каан болган. Херекке албайн силерге чугаалаваан мен. Ам ол үжүктерге база таваржы бердим, элдепейлиг-ле чүве-дир.

— Хы, ында, элдепейлиг чүү боор, Миша, бис ол «КИ»-ни аалга баргаш, диинчилер аразындан дөмей-ле тып алыр бис. Бо одаг болза Көргүремеде одаг-биле дөмей, тыва кижиниң одаа-дыр, билдиң бе? Ол одагларда-даа, мындадаа кузук челбии бир-ле ындыг. Херечи ол. Бо болза кузуктап чоруур аңчылар-дыр, одааның чанында пөштерни болар-даа кезип турганы база магат чок — деп, аңчының үнелиг сезиглээшкинин Тевер аңчы деткип турган.

Миша карманындан бичии көк блокнот уштуп эккелгеш, оозунга бир-ле чүве демдеглей шаап кааш, үш-дөрт хире, өңнүг, сайлап каапкан кузук челбиктерин барбазының иштинге база суккулап алган.

— Ча, Миша, хүн орайтай берип-тир, ырап шыдавас бис, маңаа, бо одагдан улуг ыравайн, өске силиг черге барып хонар-дыр. Келир дүне борапнаар хире апарды, дагларданн барып эртен эрте элик көөрдүр — дээн.

— Хы, азаны. Маңаа хонгаш аңнаарга, улустуң шыырныктырып каапкан черинде чүү аң бар боорул аан — деп, Миша арай хөңнү чоктанып эгелээн.

Тевер аңчы эжин бүзүредин шыдавайн, дүжүп берипкен:

— Че, ындыг болза Сырынаа хемге барып чедип хонар-дыр ийин — деп сүмелээш, улаштыр чорупкан.

— Аныяк кижи моон соңгаар эки билип ап чор: «күскү элик хүнүн энер» деп бурунгу аңчыларның үлегер чугаазы бар, оол. Бо дүне хар чааптар хире дегил чоп, эрги ис-даш ынчаарда шуут чидер эвеспе. Тайгалардан хем дагларынче эликтер баткылап кээп, мээстерге, ээлим иштиг черлерге доктаай бээр эвеспе, оол. Ынчаарда күскү энген эликтер аңнаар бис, оозу эки... Ам амыраар бис — сут-сут деп эжин база бүзүредип апкан.

Ийи аңчы ол-ла чорупп келгеш, бир-ле чугажак харлыг хөлчүгеш кыдыы черге одаан белеткеп, эки оъттуг аъргаа ишти, чыдыгларга ивилерин аппарып, оъткарып кааннар. Оон күскү узун дүне дааны атсы одаар ыяжын кезип, дажыглап турда, шынап-ла дээр дүргени аажок бүргей хонуп келгеш, ам хадымарлап эгелээн. Аңчылар ам шөлээн шайлап, аъштанып-чемненип, одаг чырыынга хөөрежип каап, эртен аңнап уперинге белеткенип, бооларын аштап, чүлгээн, элик бышкаа идиктериниң иштинге чымчак өлең сигенни салып, чымчактап, чылыглап ап олурганнар. Дүне дээрде сылдыстар көзүлбес, ында-хаая чымчак салгын суйбай каап турар, чылыы-даа аажок. Шымбай-ла. Одаг чыдып билип каан магат чок. Сырынаа хем таладынче хүлбүстер каш удаа огургулап каан.

— Чаа, Миша, ам эртен барып аалдаар чүвелериң ол-ла ийин ам. Барып бир хүлбүстен дүжүрүпкеш, чүъктеп эккээр сен көрдүң бе. Таварышса, мен-даа чоонган деп мен хала? Ындыг-даа болза, ажырбас ийен, лицензия чөпшээреливис ийи-ле болгай. Кайывыс-даа бирээ-бирээни четтирер, ол-ла, оон ажыр элик боолап болбас эвеспе, көрдүң бе, оол!! — деп, эжин сургааш, Тевер аңчы карманындан ийи лицензия уштуп эккеп, оларның бирээзин Мишаже сунгаш — ма, мону карманнап ал, бо топ чер, аал чоогунда чедип келген болгай бис, аңныыр инспекторлары таваржып бээри магат чок, чөпшээрел чокка элик олчалап алган чорзаң, олар акт тургуза бээр болгай — деп кааш, бир-ле катап тайгага тетчеглекчилер тудуп, акт тургузуп турганын сактып келгеш, шугулдап таакылай берген.

— Шын, шын, хакай, аштап чораан эвес, аалда аъш-чем чок эвес, оран кежии — элик, хүлбүстү лицензия чөпшээрел-биле ойлеп четтирбейн канчаар, хоптактангаш чоор боор — дигилээш, Миша бышкак идииниң хончузун аянныы кончуг өрү тыртып каап, тетчеглекчилер ышкаш чазыйчилби эвес, чүвени база биче-бача билир эр боол, эрези хайнып олурган.

— Ол-ла болгай, эр кижи деп чүве бо-дур! — деп, Тевер Ак Хуваевич аныяк аңчызын мактай каап, каттыра каап олурган.

Аңчылар даң бажы тарлап шокар турда, аңныт мээстерниң артыкы аъргаларынга чедип алыр дээш, ийи тарай кылаштажып чорупкан. Миша боо хараалы көстүр хире кылдыр чер чырып кээрге, хадыларлыг мээстиң бис кырынга харап турган. Бир канчангаш көре бээрге, шында-ла, үш элик шарланнар бетинде бо оъттап чораан. Аңчы элик кежи тонунуң дүгүн шымчааш, чула соп кээп, октап көөрге, чыт доора хап турар — экизи кончуг болган. Далашпаан. Боо хараалы шала бүдүргей көстүр. Чытты соксаал чок хынап, биче када манап көрүп турарга, эликтер арт кырынче углай, аъргаже ажар сагыштыг, таваар чоокшуладыр оъттап үнүп келген. Ам-на ажырбас эвеспе оң дивишаан, Миша далаш чокка шыгаап эгелээн. Тозовка, «тог-г...» дээн соонда, эликтерниң бирээзи каш халып чоруй ушкан. «Азаң аң болу берди хала!» деп Миша иштинде чугааланган, олчазынче таваар базыпкан.

Хүн хөөрел үнүп келген. Миша, ам чүү боор, саржык хүлбүзүн чүъктепкеш, одаанга чиик-чиик базып келген. Эжи ам-даа келбээн. Аңчы олчазын сойуп, бууп, ижин-хырнын аштап, чуп, ханын кудуп, ээдин аайлап, ыяштар будуунга аскылап кааш, хүлбүзүнүң ээги, тежин, чумур, баарзын дүлүп алгаш олурда, биче 'дүъш чоокшулаап. Эжи ам-даа сураг.

М. МЕНДУМЕ.
(Уланчылыг).

УЗУН АТ

Япон улустуң тоолу

Цион-Сан төрүттүнүп келгенде, ооң авазы хенертен аарааш, бергедеп чыдырда: «Оглунарны кым деп адап алыр силер?» деп, улус айтырган чүвези иргин. «Цион» деп чыткаш, хөөкүй ие чок апарган. Ам канчаар боор, Цион-Сан кылдыр оолду ол-ла хевээр кыскаладыр адап алганнар. Кажан өзүп кээрге, эш-өөрү ону «Чүгле Цион» деп баштактанып шолалаар турган. Ачазы бир-ийи чыл болганда, өске-бир кижи-биле амыдырал тудуп чурттай берген. Чаа өг-бүлеге база бир оол немежип келген. Иези бодунуң чаа төрүттүнген чаш оглунга эң-не чараш ат тыпсыр күзелдиг шуптуу чоок дөргүл-төрелин чыып эккелген. Төрелдери кырган кадайлар аъш-чемни, арага-дарыны ижип-чип алгаш, «бир эвес оолга кыска ат бээр болза, ооң чуртталгазы кыска болгаш аас-кежик чок болур, а узун ат болза, ооң назынындаа узун, аас-кежии-даа долу болур» деп сүме катканнар. Иези үш хүн, үш дүн иштинде уйгу-дыш чок бодангаш, арай деп чогаадып алган: Дейньюдо-Коньюдо-Мапираньюдо- Хаританьюдо-Сейкартоньюдо- Хейтоко-Хейганоко--Харитомонебето- Харитоникомето-Ицигерико -Цигорико-Циони-Циони -Циоторабецуни -Нагабецуни-Алмону-Коомону -Аямосу-Коосу-Моосу-Моосукомосикуно- Янанцяусонохихидзоне-Ойсукеян.

Алышкылар кады ойнап-хөглеп өзүп олурганнар. Ындыг болганда алгыжар, чокшур таварылгалар үргүлчү тургулап келир. Оолдарның бичиизи кончуг тенек, хөөремик болгаш Цион-Санны бола дузап, хорададыр бээр:

— Эй, «Чүгле Цион», бээр келем! «Чүгле Цион», мени тудам! — дээш, дезип ыңай-ла болур.

Цион-Сан хорадай бергеш, удур дузап эгелээр:

— Дейньюдо-Коньюдо-Мапираньюдо -Харитоньюдо-Серпантоньюдо -Хейтоко-Хейганоко-Харитононибето- Харитоникомета—...деп чоруй, дылы ораажып, келдирлеп эгелээр.

Силер бодаарынарга кымның ады чиик, адаттыңгырыл? Цион-Санның бе азы бичиизиниң бе? Цион-Санның болбайн канчаар. Ол кымгадаа билдингир болгай. Ындыг болганда Цион-Санның кыска адының уржуундан бажыңга айбы узулбес.

— Цион-Сан, мону кыл. Цион-Сан, ону кыл. Цион-Сан, ону эккел...

Чамдыкта ачазы хеймер оглун база кончуй бээр-ле харын:

— Дейньюдо -Коньюдо-Мапираньюдо-Харитоньюдо-Сейкароньюдо-Хейтоко-Хейганоко-Хартомонибето... —деп чоруй, база-ла шаа төңгеш, чогел тоткен хевирлиг холун чайып каар.

Бир-ле катап кудук чанынга ойнап турганнар. Цион-Сан тайгаш, кудукче дүже берген:

— Ах, Цион! Ох, Цион! — дивишаап, эш-өөрү дораан бажынче халышкааннар.— Цион-Сан ат болду! Цион-Сан кудукта сугже кээп дүштү!

Улуг кижилер дораан маңнажып келгеш, чададыг хендир бадыргаш, Цион-Санны кудуктан уштуп алганнар.

Даартазында база ол-ла кудук чанынга ойнап турагаш, дуңмазы Цион-Санны дузап-ла эгелээн:

— Ээ, «Чүгле Цион» кудукка дүшкен! Кыска аттыг болгаш ынчап барган. А мен канчап-даа кудукче кээп дүшпес мен-ен, чүге дизе мээң адым у-зу-ун! Таптыг-ла ынча деп чоруй, тайгаш, кудуктува карап диген. Эштери бажында-ла барганнар:

— Дейньюдо-Коньюдо-Мапираньюдо-Харитоньюдо-Сейкартоньюдо-Хейтоко-Харимонебето-Харитоникомето-Ицигорико Цигорико-Циони-Циоторабецуни-Нагабецуни-Аямону-Коомону-Аямосу-Коосу-Моосу-Моосукоосикуно-Янанцяусонохихидзоне-Ойсуукеян — кудукта дүже берди, халап болду!

Улуг улус кудукка маңнажып баргаш, хендирни бадыргаш, чадапы дүжүргеш, кудуктан оолду уштуп эккелгеннер. Ынчалза-даа озалдаап болган. Эмин эрттир узун аттыг болганындан оол суг тырттына берген болган.

Б. БУДУП очулдурган.

ҮШ УЖУРАЖЫЛГА

Юмореска

Киржикчилери: Чайыр-оол болгаш Чагармаа.

Сценаның ийи талазындан көжеге мурнунга ужуражып келирлер.

Чайыр-оол. Экии, чараш кыс! Үш катап ужурашканда, мендилешпеске кайын боор.

Чагармаа. Экии, үш катап ужурашканда мендилежир чүве-дир але, билбес кижи мен.

Чайыр-оол. Үшкү ужуражылгада чүгле мендилежир эвес, сагыш-сеткилди илередип, харын-даа күзелин чугаалап болур дээрим ол-дур ийин, дуңмам.

Чагармаа. Ынчаарга-ла бажынар иштинде бодалыңарны, хөрээңер иштинде сеткилиңерни дыңнаар аас-кежиктиг болганым ол-дур але.

Чайыр-оол. (Амырап). Сени эң баштай чаңгыс көргеш-ле ынакшый берген мен. Ийи дугаар көргеш, сеткил-чүрээм хиинчектениp эгеледи. Сең чокка чурттап шыдавас хире-дир мен. Мээң-биле чурттай бээр болзуңза, аас-кежик, өөрүшкү бажыңывысты дола бээр, бүзүреп көр, кужур сарыым.

Чагармаа. Ындыг болза, ындыг-ла ыйпаан, мээң негелделеримни дөмей-ле күүседип шыдаар эвес силер.

Чайыр-оол. Көргей-ле сен. Чүнү-ле күзей-дир сен, шуптузун күүседир мен.

Чагармаа. Кымнар-биле чурттап турар силер?

Чайыр-оол. Кырган-авам-биле, ол мени чажымда-ла азырап каан.

Чагармаа. Силерге акша бажы билиндирбезимзе канчаар силер?

Чайыр-оол. Ооң херээ чүл? Чүнү-ле күзей-дир сен, бодунга садып алыр сен.

Чагармаа. Арага база ишпес болур. Кады араталаар эш-өөрүң мээң турган черимге ис баспас болур.

Чайыр-оол. Арага ишпес болганда, эш-өөрнүң бажыңга келгеп херээ-даа чок болур.

Чагармаа. Аъш-чем кылып билир эвес мен, канчаар силер?

Чайыр-оол. Кырган-авамның херээ чүл, ол столоваяга эки дээн повар чораан кижи болгай. Биске кандыг-даа чемни белеткеп берип шыдаар.

Чагармаа. Эр кижи хеви чуп, базып билир эвес мен.

Чайыр-оол. Ол дээрге кижи муңгараар чүве эвес-тир. Кырган-авам хеп чуур черге база ажылдап чораан кижи. Ооң херээ чүл?

Чагармаа. Бистерни өглээринге мээң ада-ием чөпшээревейн барза канчаарыл?

Чайыр-оол. Кылаң кылдыр кеттингештин, кылаң-карадап соңнеп турза, чөпшээрептерлер.

Чагармаа. Сээң кырган-аваң кырый бээрге ону мен азырап шыдавас мен, өске кижи хири-чамы-даа аштап чорбаан мен. Бүзүре, шынын чугаалап тур мен.

Чайыр-оол. Ында кижи коргар чүү боор, кырган-аваның кырганнар бажыңынче чорударып амдыгааштан кызыдар апаар мен, ол хоржок болза даай-эвам аалынга аппарып каар мен. Ол угбазын азырай-ла.

Чагармаа (хорадай бергеш). Чегелчиг-ле амытан-дыр сен. Бодун дээш туржуп-даа шыдавас, төрел-дөргүл, эш-өөр деп-даа чүве билбес, ёзулугла моортай-дыр сен. Сеңээ кажан-даа кадай болбас мен.

Раиса ЧУДАК.

АДЫГНЫҢ КИЛЕҢИ

Улустуң үлегер домактары хевирлиг үлегер чугаалар-даа тургулаар. Ийи-ле чижек. Баштайгызы кээргеп дугайында. Үстүг, чемзиг болгаш амданныг пөш тооруундан аңгыда, тайганың хоолулуг чемиштерин чип, эң эки агаарга чоруур хирезинде кээргеп дег чуданчы, арган куш ховар дижир. Ол чүге ынчап барганыл?

Соңгу-Таңдыга адыг тоорук дилеп чораш, кайда тоорук барын кээргенден айтырыптыр. Кээрген турган: «Башкы-Таңдыда эң хөй тоорук көрдүм. Оон келдим. Мында тоорук багай-дыр» дээн. Адыг Башкы-Таңдыга чедип келген. Демги-ле кээргениң ында база тоорук арттырбаан, куруг сөй хавы дөңнелип калган чыдар болган. Адыг аңаа хорадааш:

Кара сайны казаан кээрген
Карара-ла кадып кал! — деп карганган. Кээрген оон-на семирип чадап, чазыйлап калган чүве-дир. Мегелеткен адыг ол-ла хевээр ажынчак, каржы болуп, кымга-даа идегевес апарган.

Морзук боду калчан хирезинде дас деп куштуң тас бажын көргеш, ону шоодар дээш, караанның чажы төгүлгүже, кара баары ышкыжеге каттырып каапкан чүве-дар. «Бодун боду билинмес, морзук калчаны билинмес» деп үлегер домактың тыптып келгени ындыг.

К. САМБУУ.

КЫЗЫЛДЫҢ УРАН ЧҮҮЛ УЧИЛИЩЕЗИ

1983-1984 өөредилге чылынга дараазында салбырларга сургуулдар хүлээп алырын чолаан турар:

1. Дирижёр-хор.
2. Улустуң хөгжүм херекселдери.
3. Фортепиано.
4. Үрер хөгжүм херекселдери.
5. Хылдыг хөгжүм херекселдери.
6. Вокал-ырының.
7. Музыка теориязы.
8. Чурулганың.
9. Клуб салбыры (клуб ажылдарының режиссуразы, хореография-танцының).
10. Библиотеканың.

Училищеге 30 хар чедир назылыг эр-херээжен кижилерни хүлээп алыр. Дирижёр-хорнуң, вокалдың салбырларынга 18 хардан өрү назылыг кижилерни алыр. **Музыка салбырынга** киирерде үнну, дыңнаарын, ритмин, аялга доктаадып алыр аргазын хынаар. **Чурулга салбырынга** — бажыңга чураан чуруулдерин, живописьти, композицияны көргүзүп киирер.

Клуб болгаш библиотека салбырларынга чүгле ортумак билиглиг кижилерни хүлээп алыр. **Музыка салбырынга** — 8 чыл болгаш ортумак школаның 10-гу клазын дооскаыннарны хүлээп алыр.

Училищениң директорунуң адынга киирер билдириишкинге дараазында документилерни кожар: аттестат, сес чыл школазын дооскаанының дугайында херечилел (боду-биле), эмчи шинчилгээзи (№ 286 майык), кадр кижизиниң азы бүдүрүлге черинин удуртукчузунуң шынзыткан күш-ажыл дептеринден ушта бижилге, 3x4 см хемчээлдиг 4 фото-чурук. Училищеге киирер дээш келген кижилер төрүттүнгенинниң дугайында херечилел азы паспортту. Шериг билетин азы киир бижээн херечилелди боду көргүзер.

Сес чыл школазының соонда училищеге кирер кижилер дараазында эртемнерге кирериниң шылгалдаларын тудар: шилип алганы мергежилинге орус дылга (диктант), орус дылга болгаш литератураага (аас-биле).

Ортумак школа дооскан кижилер мергежилинге, орус дылга болгаш литератураага (чогаадыг), ССРЭ төөгүзүнге (аас-биле) кирериниң шылгалдаларын дужаар.

Кирериниң шылгалдаларын ортумак тускай өөредилге черлеринге хүлээп алыышкын дүрүмнеринге үндезилээш, 1983 чылдың июль 5-тен эгелеп чорудар.

Документилерни училищеге хүлээп алыышкын дугайында чарлалдың парлаттынган хүнүнден эгелээш, 1983 чылдың июнь 30-ге чедир хүлээп алыр. Өөредилге сентябрь 1-ден эгелээр. Стипендияны ниити чурум ёзугаар бээр. Үндезин националдын уруглары өг-бүлезиниң материалдыг байдалының дугайында шынзылга ёзугаар күрүнениң долу хандырылгазынга алыр.

Моон адаанда адресте хүлээп алыышкын комиссиязынга айтырыглар тургузуп болур: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузунда № 2 бажың, телефон №№ 2-25-79, 2-29-26.

ДИРЕКЦИЯ.

ТВ

МАРТ 19-ТА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

8.00 — «Үе». 8.40 — Эртенги гимнастика. 8.55 — Бир эвес кадык болуксазыңарза! (Күш-культуржуларга сүмелер). 9.05 — Элдеп чок элдепейлер. 9.35 — Концерт. 10.05 — «Спортлотонуң» 12-ги тиражы. 10.15 — Ада-иелер, силерге. 10.45 — Фильм-концерт. 11.05 — Айыыл чок шимчээшкин. 11.35 — Конькиге маңнаар спортка чурттар аразының маргылдаазы. 12.10 — Документалдыг фильм. 12.40 — Концерт. 13.10 — «Утпаан сен бе, эш». 14.10 — Бөгүн делегейде. 14.25 — Орус музей. 14.55 — Улус чогаадылгазының телепрограммаларының V делегей фестивалы. 15.20 — «Чараа-чечекчигеш» деп уран-чечен телефильм. 15.45 — «Дириг амытаннар амыдыралы». 16.45 — Политиктиг тайылбырлакчы Л. А. Вознесенскийниң беседазы. 17.15 — Мультфильм. 17.45 — Тайбың камгалалының Совет комитединиң даргазы Ю. А. Жуковтуң беседазы. 18.30 — «Чогаалчы болгаш амгы үе». 19.15 — 19.30 — Чапсар. 19.50 — «Чарлып чаштаан трест». Телефильмниң 2-ги сериязы. 21.00 — «Үе». 21.30 — «Берёзка» танцылап тур». 22.15 — Хаак спортунга ССРЭ чемпионады. 22.50 — 23.00 — Телемедээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

14.20 — Кишинёвтуң телестудиязының программазы. 15.30 — Концерт. 17.30 — Делегей болуушкуннарының допчулалы. 17.45 — «Музыка киноскузу». 18.15 — Концерт. 18.50 — Трамплинден халыырынга делегей чемпионады. 19.20 — Баскетболга эр улустуң ССРЭ чемпионады. 20.00 — «Тамчыктыг удунар чаштар». 20.15 — «Кадыкшыл». 21.00 — «Үе». 21.30 —22.45 — Б. Горбатов — «Даша». Телешии,

Редактор В. С. ШАРАВИН.

агаар

Республикага шокар булуттаар. Хар чагбас. Хат кошкак. Дүне агаарның температуразы 18—23 градус соор. Хүндүс 0—2 градус чылыыр.

Кызылга шокар булуттаар. Агаарның температуразы дүне 18—20, хүндүс 0—2 градус соор.

КИНО

МАРТ 19-ТА

«НАЙЫРАЛ»: «Америк ёзубиле оор халдаашкын» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.30, 18.40, 21.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Үр эвес найыраа» 9.10, 10.50, 12.30, 14.10, 15.40 шактарда.

«ВОСТОК»: «Соңгузу хүн дүн ортузунда» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

ТЕАТР

Март 19-та В. Көк-оол
«ХАЙЫРААН БОТ»
(3 көжегелиг, 5 көргүзүглүг шии).

Тургускан режиссёру — РСФСР-ниң алдарлыг артизи Сиин-оол Оюн.

Шииниң киржикчилери: РСФСР-ниң алдарлыг артизи Борис Бады-Сагаан, Тыва АССР-ниң алдарлыг артистери Екатерина Кенденбиль, Кадр-оол Сагды, Тываның комсомол шаңналының лауреаттары Дадар Барыпмаа, Дарый Моңгуш, артистер: Александр Салчак, Анзат Куулар, Валентина Куулар, Ширин-оол Хертек.

Шииниң эгелээри 19 шак 30 мин.

Март 20-де А. Дударев.
«ТАЙЫП УЖАР...»
(шии)

Тургускан режиссёру —Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи Кадр-оол Сагды.

Шииниң киржикчилери: РСФСР-ниң алдарлыг артистери Борис Бады-Сагаан, Хүргүлек Конгар, Тыва АССР-ниң алдарлыг артистери Екатерина Кенденбиль, Чадамба Моңгуш, Тываның комсомол шаңналының лауреады Дарый Моңгуш, артистер Мария Салчак, Тамара Ондар, Виктор Накеыл, Каң-оол Тагаланов, Чолбенеи Ооржак, Дыртык Моңгуш.

Шииниң эгелээри 19 шак 30 мин.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

667000, Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу бажың № 3 Телефоннары: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-23-54, харыысалгалыг секретарының 2-23-35 секретариаттың 2-23-35 партийжи амыдырал болгаш үлетпүр килдистериниң 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузуу килдистериниң 2-37-13 чагаа килдизиниң 2-41-27 информация килдизиниң 2-20-60, культура килдизиниң 2-23-54, ведээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, корректорларының 2-27-41 бухгалтерияның 2-12-45 солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Чагыг 449.

Солун неделяда 6 катап үнер.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының херектериниң талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың № 1). ТС—00067